O Conaire, Padraic
Brian Og

The Standard Library of Irish Authors

Brian Óg

Pádraig Ó Conaire

The Educational Company of Ireland Limited

Brian Óg.

An Comrac

Brian

Brian Óg

Pádraig Ó Conaire

Do Sgrioḃ

Comluċt Oiḋeaċais na hÉireann, Teór.,
89 Sráid Tálbóid, Baile Áṫa Cliaṫ.
11 Sráid Pádraig i gCorcaig.

Coṁluċt Oideaċais na hÉireann, Teor
Áṫ Cliaṫ
Do Ċlóbuail.

Brian Óg.

Ḃí Brian Óg Ó Dálaiġ n-a áḋḃar sagairt i gColáisde na nGaeḋeal i Liosbon sa mbliaḋain 1689, aċt ḃí ceapṫa aige eirġe as, agus a ḋul aḃaile go hÉirinn. Ḃí an fear óg sáṫaċ buarṫa n-a intinn nuair ṡocruiġ sé é sin a ḋéanaṁ—céard déarfaḋ a anamċara agus a ḟear gaoil, an t-Aṫair Doiminic Ó Dálaiġ leis nuair d'innseóċaḋ sé ḋó nár ṁaiṫ leis ḃeiṫ n-a ṡagart, agus naċ mbéaḋ? Céard déarfaḋ a aṫair dílis féin leis, a mb'é mian a ċroiḋe a ċúigeaḋ mac ḃeiṫ n-a ṡagart, ar nós gaċ cúigeaḋ mac dá ḃunaḋ le oċt nglún roiṁe? Aċt ní gairm sagartaċta ḃí ag Brian Óg na nÉaċt Ó Dálaiġ aċt gairm saiġdiúraċta, agus cuma cé'n cuṫaċ ḃéaḋ ar a aṫair nó ar a anamċara, is n-a ṡaiġdiúr ḃéaḋ sé. Claiḋeaṁ a ḃéaḋ 'n-a ġlaic aige agus ní leaḃar urnuiġṫe; casóg ṡaiġdiúra ḃéaḋ n-a ṫimċeall agus ní casóg ċléiriġ; agus nuair ḃéaḋ a ré ṫart ar an saoġal seo, ní i n-aice na haltóra i dteampoll cuirfiḋe é, aċt faoi 'n ḃfód ar ṗáirc an ċaṫa.

Ḃí sé ag iarraiḋ an méid sin a sgríoḃaḋ i litir ċuig a aṫair agus é n-a ṡuiḋe faoi ċrann i ḃfaiṫċe an Ċoláisde lá breáġ gréine i dtosaċ na Bealtaine sa mbliaḋain a luaḋaḋ. Aċt ḃí ḟios ag an ḃfear óg go rí-ṁaiṫ naċ ḃfeicfeaḋ a aṫair an litir sin a ḃí ġá sgrioḃaḋ aige ċoiḋce, mar ní cuirfiḋe ċun bealaiġ í. An iomarca d'fonn saiġdiúraċta agus do ṁolaḋ na

saiġdiúraċta ḃí sa litir sin síl an fear óg nuair d'aṫléiġ sé í. D'ḟág sé a leaḃar sgríoḃṫa ṫart ar an ḃféar agus d'ḟéaċ sé ṫairis.

Ḃí na maca léiġinn eile n-a ḃfóirniḃ beaga ṫart ar fud na páirce ag imirt a gcuid cleas ar a dtoil féin. Cuid aca caiṫte ar a sáiṁín soga faoi na crannaiḃ óráiste a ḃí beagnaċ faoi ḃláṫ, agus iad ag cainnt nó ag léiġteóireaċt ; cuid eile ḃí níos fuinneaṁla b'éidir, ag bualaḋ báire agus iad roinnte de réir na gCúigí ; cuid eile ag caiṫeaṁ na meaḋċan—aċt an ċuid is mó aca is ag cleaċtaḋ airm faoḃair a ḃíodar. Claiḋṁte Spáinneaċa ḃí aca, aċt de réir riaġlaċa an Ċoláisde, ní raiḃ sé de ċead ag aon ṁac léiġinn claiḋeaṁ noċt a oibriú. B'éigin báirr na lann a ḃeiṫ clúdaiġṫe aca ar eagla na timpiste, nó ar eagla go mbrisfeaḋ an droċfuil amaċ dá mbuiḋeaċas.

Agus síl Brian Óg na néaċt Ó Dálaiġ de'n ċéad uair, agus é ag dearcaḋ ar an obair a ḃí ar siuḃal ag a ċoṁsgoláiriḃ, go mba ċosaṁla le Coláisde Saiġdiúraċta an áit ná le Coláisde Sagartaċta. Ba ṁór an misneaċ ṫug an smaoineaḋ sin do'n fear óg : de réir gaċ cosaṁalaċta, ní leaḃair salm ab' fearr leis na macaiḃ léiġinn seo aċt an oireaḋ leis féin, aċt airm ; ní ceól na gclog ab' annsa le n-a gcroiḋe aċt ceól binn aoiḃinn na gclaiḋeaṁ cruaiḋ cruaiċ agus spreaċarnaiġ ag éirġe asta agus iad ag bualaḋ i n-agaiḋ a ċéile ; agus cárḃ fios dó, ós aṁlaiḋ ḃí an sgéal ag a ċoṁsgoláiri, naċ raiḃ cuid ṁaiṫ aca n-a leiṫéid céadna de ċás leis féin ? Cárḃ fios dó nár ṁó de ṁianaċ an tsaiġdiúra ḃí ionnta ná de ṁianaċ an tsagairt ? Níor ḃuail an smaoineaḋ sin ariaṁ ceana é, aċt ba ṁór an misneaċ ċuir sé ann nuair a ḃuail. Ċeap sé ó ṫáinic an smaoineaḋ ċuige éirġe as

an sagartaċt le ḋul n-a ṡaiġdiúir, go raiḃ sé n-a ċaḃain aonraic imeasg daoine agus naċ raiḃ i ndán dó aċt a anam a ċailleaḋ. Tuigtear naċ raiḃ Brian Óg na nÉaċt Ó Dálaiġ fiċe bliaḋan d'aois!

Tosaiġ sé ar an litir a mba ṁian leis ċur ċuig a aṫair d'aṫsgríoḃaḋ.

"Do Ṫaḋg Mór na mBéimeann Ó Dálaiġ, buaiḋ agus beannaċt agus gean ó n-a ṁac ionṁuin Brian ——"

Ní raiḃ aċt an méid sin sgríoḃṫa aige nuair doḃ éigin dó stad. Seaḋ, cé'n ċaoi a ḃféadfaḋ sé a sgéal innseaċt dá aṫair? Cé'n ċaoi a dtosnóċaḋ sé? Cé'n ċaoi le n-a ráḋ, ionnos go dtuigfeaḋ a aṫair é? Ṫóg sé na súile. Ċuir sé bárr na cleite n-a ḃéal, aċt níor ṫáinic na focla ċuige ó'n gcleite. Mar sin féin, tosaiġ sé ag sgríoḃaḋ, aċt ní ar an rud a ḃí sé a ḋéanaṁ ḃí a aire, aċt ar an mbeirt a ḃí cleaċtaḋ claiḋiṁ i ḃfogus dó faoi ċrann, agus dream beag eile ġá ngríosaḋ.

Píosa d' "Aṁrán an Claiḋiṁ" d'ḟóġluim sé ó n-a ṡeanaṫair, a ḃí n-a ċaiptín ag Aoḋ Rua Ó Néill ag Cinn tSáile agus ag Eoġan Rua Ó Néill ag Beann Buirb, a ḃí sgríoḃṫa ag Brian Óg an nÉaċt!

Dún sé a leaḃar agus d'imṫiġ leis fá ḋéin na ḃfear claiḋiṁ.

Ceallaċánaċ ó Ċorcaiġ agus Doṁnallaċ ó Ṫír Conaill a ḃí i n-aġaiḋ a ċéile, agus ó ḃí cáil gaisgiḋiġ claiḋiṁ ar an mbeirt, ba ṁór an spéis do cuireaḋ sa gcoiṁlint. Go deiṁin b'iad an ḃeirt ba ṫréise agus ba ċlisde le claiḋeaṁ ar an gcéad go leiṫ ógfear dá raiḃ i gColáisde San Doiminic i Liosbon an tráṫ sin iad. Beirt ruaḋ a ḃí ionnta, agus iad ar coṁaoirde agus ar coṁṁeaḋċan agus ar coṁaois agus ar coṁclisteaċt, mar ṡílṫeá; agus ó ḃí aċrann agus droċfuil uaireannta

eatorra, ó casaḋ le ċéile sa gColáisde i dtosaċ iad, ba ċosaṁla a gcoiṁlint le coṁrac naṁad niṁneaċ ná le caiteaṁ aimsire mac léiġinn a mba ċóir dóiḃ ḃeiṫ ag caiteaṁ a ndúṫraċt le diaḋantaċt.

Foġa dá dtug an Doṁnallaċ faoi'n gCeallaċánaċ agus dá mba claiḋiṁte troda i ndá ríre ḃéaḋ aca, ḃí an Corcaiġeaċ ar lár.

“Dá mba claiḋeaṁ noċt a ḃí agam an uair sin, mar ḃí ag mo ṡeanaṫair ag caṫ Ċinn tSáile, ḃéaḋ anam an Ċeallaċánaiġ ṁallaiġte i dtóin Ifrinn,” ars an Doṁnallaċ go maslaċ.

Ní dóċa gur rugaḋ Ceallaċánaċ ariaṁ d'éisteóċaḋ go foiġdeaċ le n-a leiṫéid sin de ċainnt.

“Más fear tú,” ars an Ceallaċánaċ, agus an fuil ag eirġe ann, “más fear tú troidfiḋ tú anois mé, i láṫair na huaire seo, agus troidfiḋ tú i ndá ríre mé le claiḋeaṁ noċt——”

“Fan go maidin i ndiaiḋ an Aifrinn,” ars an Doṁnallaċ go réiḋ socair.

“Tá eagla air, a ḃuaċaillí,” ars an Ceallaċánaċ, agus cuṫaċ ag teaċt air, “tá eagla air aḋeirim roiṁ an gclaiḋeaṁ noċt, mar ḃí ar ḋreaṫáir a aṫar ag Droiċead Áṫa——”

Ceapaḋ go mbéaḋ sé n-a ċoṁrac báis agus ḃeaṫa ar an toirt. Ní raiḃ. Níor ḋubairt an Doṁnallaċ aċt——

“Fan go maidin a Ṁuiṁniġ éitreóireaċ. Déan t'faoisdean anoċt leis an Aṫair Pól; ḃeiḋ t'anam i láṫair na naoṁ-i mbáraċ,” ar seisean ċoṁ ciúin is dá mba ag ráḋ a paidreaċa ḃéaḋ sé.

Aċt ní ṡásóċaḋ aon niḋ an Ceallaċánaċ aċt dul i n-éadan an fir eile láiṫreaċ. Do socruiġeaḋ ar sin, i n-aiṁḋeóin an Doṁnallaiġ; agus do ġluais leó, n-a dteannta, suas agus anuas le ceiṫre sgór mac léiġinn

de ḃunaḋ uasal Gaeḋeal a ḃí ag fóġluim sagartaċta i gcaṫair iasaċta i ḃfad ó ḃaile go ḃfeicidís coṁrac beirte le claiḋṁtiḃ cruaḋa ceólṁara cruaiċ noċt. Agus ní raiḃ duine orra a ṡíl go raiḃ sé ag déanaṁ na hurċóide: agus cé dearḃóċas go raiḃ? Cé ṁéad naoṁ i ḃFlaiṫeas Dé indiu a mb' féarr leó ceól na gclaiḋeaṁ ná ceól na gclog agus iad ar an saoġal seo?

Ar ṡroiċint áit cúlráideaċ dóiḃ, ḃain an dá ġaisgiḋeaċ díoḃ, go fiú na léintreaċta lín-éadaiġ, agus ṡeasadar ar aġaiḋ a ċéile amaċ.

"Déanfad-sa moltóireaċt ar an gcoṁrac," arsa Brian Óg na nÉaċt Ó Dálaiġ.

"Tú is feárr ċuige," ars na maca léiġinn d'aon ġut, "mar is agatsa atá an t-eólas ar an gcluiċe, agus táir ceanaṁail ar an mbeirt."

"An té is túisge ṫairngeóċas fuil, aige-sean ḃéas an ḃuaiḋ," ars Brian Óg na nÉaċt.

"Ní head i n-ao' ċor," ars an Ceallaċánaċ, go taġdaċ, "aċt an té is túisge ṁarḃóċas a naṁaid, is aige-sean ḃéas an ḃuaiḋ!"

Níor tugaḋ aon áird air, aċt tosuiġeaḋ ar an gcoṁrac. Ḃeiḋ súil ag gaċ léiġṫeóir le cur-síos ar an gcoṁrac claiḋeaṁ sin. Ní ḃeiḋ sé sin le fáġail aige, agus tuigfiḋ sé cé'n fáṫ gan mórán aċair.

II.

An fear ba léiġeannta, agus ba ċríonna i gcúrsaí an tsaoġail, dá raiḃ i n-Iarṫar na hEórpa an tráṫ seo, ḃí sé n-a ṡuiḋe n-a ċillín uaigneaċ ag féaċaint amaċ ar fairċe Coláisde San Doiminic i Liosbon, le linn na maca léiġinn ḃeiṫ ag imirt a gcuid cleas agus cluiṫċe

ḋóiḃ féin. B'é an t-Aṫair Doiminic Ó Dálaiġ, anamċara Ḃriain Óig na nÉacṫ an fear sin.

Ḃí a ċuid smaointe ar fuaidreaṁ an lá céadna, agus anois agus arís, nuair d'féaċaḋ sé amaċ tríd an ḃfuinneóig ḃig ḃí ar a ċillín, d'feiceaḋ sé a ḋalta agus a fear gaoil n-a ṡuiḋe faoi'n gcrann. Ḃí an aṁarc go maiṫ aige, agus bíoḋ is go raiḃ Ḃrian Óg na nÉacṫ aċar maiṫ uaiḋ, d'féadaḋ sé a ċorruiġe is an fear óg taḃairt faoi ḋeara.

"Ag ceapaḋ filiḋeaċta mar ba ḋual dár muinntir ariaṁ," an ċéad smaoineaḋ ṫáinic i gceann an tseantsagairt léiġeannta; agus rinne sé gáiriḋ ag maċtnaṁ ḋó ar na hiarraċtaí rinne sé féin le linn a óige. Féaċaint eile dá dtug sé ar an ḃfear óg agus dob eól dó naċ filiḋeaċt a ḃí ag déanaṁ imniḋe ḋó: ṫug sé faoi ḋeara gur mó go mór an spéis a ḃí ag a fear gaoil san gcoiṁlint claiḋeaṁ ḃí ar siuḃal ag an Doṁnallaċ agus ag an gCeallaċánac, ná ḃí aige sa sgríoḃnóireaċt ḃí ar siuḃal aige féin. "Áḃḃar maiṫ saiġdiúra caillte ann," ar seisean n-a intinn féin, "aċt déanfaiḋ sé sagart maiṫ n-a ḋiaiḋ sin féin."

Ṡuiḋ sé siar n-a ċaṫaoir ar a ṡocaṁalaċt annsin, agus leig sé dá ċuid smaointe imṫeaċt ar a roġa caoi—an caiṫeaṁ aimsire is mó ḃí aige le bliaḋantaiḃ fada.

Maidir le n-a ḋuine muinntearḋa, maidir le Ḃrian Óg na nÉacṫ, déanfaḋ sé deaġṡagart, déanfaḋ sé saiġdiúir ní b'ḟearr; sin é ċeap an seansagart léiġeannta críonna. Aċt naċ ḃfuil an sagart agus an saiġdiúir i ngaċ uile fear gur fiú fear taḃairt air, nó a dtréiṫre ar ċaoi ar biṫ; naċ saiġdiúirí Ċríost sinn uile go léir——

"Mé féin cuir i gcás," agus laḃair an seanfear os árd, nós a ḃí aige agus é leis féin, "naċ raiḃ mé

féin 'mo ṡaiġdiúir tráṫ ar son mo ṫíre i n-arm Eoġain Ruaiḋ. . . ."

Ḋiriġ an seanfear é féin sa gcaṫaoir go mórċúiseaċ. Ċuir sé goṫa saiġdiúra air féin. D'éiriġ n-a ṡeasaṁ de ṗreib, agus tosaiġ ag siuḃal anonn 's anall ar fud an urláir ḃig ċuṁaing go míleaḋta. An té ḃéaḋ ag dearcaḋ ar an seansagart léiġeannta Gaeḋealaċ annsin n-a ċillín i gColáisde i dtír iasaċta, agus é ag leigint air féin ḃeiṫ n-a ṡaiġdiúir arís, ḋéanfaḋ sé greann agus magaḋ faoi dá mba naċ raiḃ sé féin aċt ar ḃeagán tuigsiona; aċt dá mba duine fuair sárḃronntanas na céille agus na heagna ó Ḋia ḃéaḋ ag féaċaint air, ní greann a ḋéanfaḋ sé, aċt tuigfeaḋ sé go raiḃ sé ag féaċaint ar iongantas d'iongantaisiḃ an tsaoġail iongantaiġ seo .i. seanfear ag caiṫeaṁ a ṡaoġail i n-aṫuair, nó ġá ċaiṫeaṁ mar ba ṁian leis a ḋéanaṁ dá mbéaḋ fail eile aige arís.

Fear le greann a ḃí san aṫair Doiminic ar a ḃealaċ aisteaċ féin.

" Naċ mé an seanóir seafóideaċ," ar seisean ós árd agus é ġá ċaiṫeaṁ féin isteaċ n-a ċaṫaoir ṁóir, agus ag síneaḋ na ngéag lag túirseaċ amaċ uaiḋ.

Leag sé a ḋá láṁ ar a ċlár sgríoḃta ḃí líonta le leaḃraiḃ. Leig sé dá ċeann liaṫ tuitim ar a uċt, agus d'fan sé ag éisteaċt leis na fuaimeannaiḃ éagsaṁla ḃí ag teaċt ċuige tríd an ḃfuinneóig: ḃí an londuḃ ḃí ar an gcraoiḃ taoḃ amuiġ, ag cur a ċroiḋe amaċ le ceann áṫais go raiḃ an saṁra sáṁ ann arís—ó, nárḃ aoiḃinn ḃeiṫ sa mbaile i dTula' Dála agus an londuḃ ag canaḋ ceóil ann! Agus ní hiad ballaí aolġeala a ċillín ḃí le feiceál ag an seansagart, aċt na srutáin agus na coillte, na sgonnsaí cloċ aoil agus na loċáin,

mar ar ċléaċtaiġ sé iasgaireaċt i dtosaċ a óige, agus a ḃí i ḃfad uaiḋ i láṫair na huaire seo.

Ṫáinic an sean ṁionnġáiriḋ dár ġráḋaiġ cáċ ar a ḃéal.

“Naċ mé an t-amadán nuair leigim do mo smaointe ḋul ar fuaidreaṁ,” ar seisean.

Ḋiriġ sé é féin sa gcaṫaoir arís.

“Obair a ḋíbreoċas na haislingí seo,” ar seisean, “aċt ní mór dom lón ċun oibre ḃeiṫ agam i dtosaċ,” agus bain sé bosca snaoisín a raiḃ an ċoṁarta “L. xiv.” ar a ċlár (bronntanas ó rí oirḋeirc na Frainnce), as a ṗóca, gur ċuir sé pínsín mór le n-a ṗollairiḃ go lántsásta.

Annsin tarraing sé ċuige láiṁsgríḃinn toirteaṁail, macsaṁail d' “Foras Feasa ar Éirinn” ċuige, agus tosaiġ ag déanaṁ cóip ḋe.

Labair sé ós árd agus é ag sgríoḃaḋ:

“An sean Normánaċ sin ó'n Muṁain naċ maiṫ a ḃí fios agam nuair casaḋ orm é i dTula' Dála i 1635 naċ dtiubraḋ sé comṫrom na féinne do Ċonnaċtaiḃ,” ar seisean n-a intinn féin.

Díreaċ ar an noiméad sin, buaileaḋ an doras, agus ṫáinic bráṫair isteaċ agus litir 'n-a láiṁ aige.

“Sgéala ó Éirinn duit a aṫair Doiminic,” ars an bráṫair agus creaṫaḋ 'n-a ġlór; (Ó a Ṫiġearna! nárḃ fada ó fuair sé féin sgéal ná sguan ó n-a ṁuinntir!) “agus an caiptín luinge ó Ġaillim ṫáinic i dtír indiu ag iarraiḋ luċt fíona, 'sé tug an litir ċugad, a aṫair. Tá sé sa bproinnteaċ faoi láṫair, agus goile naonḃar Sasanaċ aige—mórṁór ċun fíona na Spáinne. . . .”

Ḃí an t-aṫair Doiminic ag léiġeaḋ na litreaċ faoi seo, aċt ní raiḃ baoġal ar an mbráṫair imṫeaċt. Ḃí an doras ar leaṫosgailt, agus an cnap i ngreim ag an mbráṫair.

"Agus, a aṫair Doiminic, an ḃfuil sé n-a ċogaḋ i nÉirinn mar deirtear?" ars an bráṫair boċt Éireannaċ agus é go halpaċ ċun nuaiḋeaċta ó n-a tír féin.

"Níl! Níl! Níl!" ars an sagart go mí-ḟoiġdeaċ.

"Agus ceal naċ ḃfuil sé fíor go ḃfuil Rí Séamus ag dul go hÉirinn le troid ar son na tíre?"

"Níl! Níl! Níl, adeirim!"

"Agus naċ ḃfuil fuil Gall ar ċlaiḋṁtiḃ uaisle na Banban ceana féin?"

"Níl! Ní . . . l! Ní . . . l! Sgrios!"

B'éigin do'n ḃráṫair imṫeaċt. Aċt ní raiḃ sé trí ċoisméig ó'n doras gur glaoḋaḋ air. Síl an bráṫair boċt gur le sgéala a tíre innseaċt dó glaoḋaḋ air.

"Agus a ḃfuil . . . . . . ?"

"Abair leis an gcaiptín teaċt annseo ċugamsa láiṫreaċ," ars an sagart go húġdarásaċ.

"Aċt is ar éigin go ḃfuil sé i ndán siuḃal, a aṫair," ars an bráṫair, "má tá cos féin faoi anois sin a ḃfuil. Mara ḃfuiġeaḋ sé fíon, agus a tuille fíona, agus a tuille fíona fós, tairgneoċaiḋ an biṫeaṁnaċ an teaċ anuas n-ár mullaċ . . . agus gan aon ċongnaṁ agam aċt an bráṫair Éanna, agus eisean ċoṁ lag le cat . . . agus an caiptín ag easgaine agus ag mallaċtú a rugaḋ ariaṁ de ṡagairt agus de ḃráiṫriḃ. . . . Ó! na Gaillimiġ sin! na Gaillimiġ mallaiġte sin!" agus níor leig sé air féin gur le Gaillimeaċ a ḃí sé ag cainnt!

"Imṫiġ! ars an t-aṫair Doiminic le úġdarás; "cuirtear an caiptín isteaċ sa suan-lios; cuirtear glas ar an doras; coinniġtear ann go maidin é."

"Aċt a aṫair, naċ ḃfuil sgéala ar biṫ agat dom faoi. . . . ?"

"Imṫiġ! déantar mar duḃras."

B'éigin do'n ḃráṫair imṫeaċt gan aon nuaiḋeaċt. Ag dul síos an staiġre ḋó, duḃairt an fear boċt leis féin naċ bféadfaḋ Dia féin saoġal níos cruaiḋe a ċruṫú dá gcuirfeaḋ Sé ċuige. Aċt ó ba ḋíaṁasla a leitéid a ċeapaḋ, ċuir sé coṁarṫa na Croise ar a ḃaiṫis, agus d'iarr maiṫeaṁnas. Aċt 'n-a ḋiaiḋ sin féin, ċeap sé go raiḃ an saoġal cruaiḋ: ḃí an caiptín Gaillimeaċ leaṫ ar meisge, agus gan ann sgéal ná sguan faoi n-a ṫír ḋúṫċais ṫaḃairt ḋó, agus a ċroiḋe ag tnúṫ leis; ḃí na sgéala ar faḋ ag an Aṫair Doiminic n-a litir, aċt, ar nḋóiġ ḃí seisean ċoṁ crosta cantalaċ le mála easóg. Narḃ ċruaiḋ an saoġal ag bráṫair boċt de ḋeóraiḋe é!

"Raċaḋ 'mo ṡaiġdiúir. Raċaḋ mo ṡaiġdiúir i mArm Louis na Fraince! Dar a ḃfuil de leaḃraiḃ beannuiġṫe san Róiṁ, sin é ḋéanfas mé!" ars an bráṫair agus é ag dul isteaċ sa ḃproinnteaċ, áit a raiḃ an caiptín ag iṫe agus ag ól.

III.

Nuair a ḃí an bráṫair cabaċ fiosraċ imṫiġṫe uaiḋ, ċaiṫ an t-Aṫair Doiminic a ṡeanċasóg tart ar a ġuaillniḃ, agus siúḋ amaċ é ar ḟaiṫċe an Ċoláisde. Ḃí Brian Óg na nÉaċt Ó Dálaiġ, a ḋalta ionṁuin, ag teasdáil uaiḋ, aċt níor feil sé ḋó bráṫair ċur n-a ċoinne—an sgéala ḃí sa litir sin fuair an seansagart ḃain sé le Brian, agus ós sgéal brónaċ ḃí ann, ba ṁaiṫ leis an sagart é innseaċt ḋó go mín réiḋ ar a nós féin. Aċt cá raiḃ Brian? Ar ball beag, ḃí sé n-a ṡuiḋe faoi'n gcrann, ag sgríoḃaḋ filiḋeaċta b'éidir, aċt anois ḃí sé glanta. Agus na maca léiġinn uile go léir—cá raiḃ siadsan imṫiġṫe?

Tá fios ag an léigṫeóir é, aċt ní raiḃ fios ag an deágsagart é, agus é ag imṫeaċt ar tóir a ḋalta. Ḃí poll snáṁa agus folcṫa sa sruṫán a ḃí ag gluaiseaċt trí ċeann de páirceannaiḃ an Ċoláisde, áit a gcaiṫeaḋ Brian Óg na néaċt cuid ṁaiṫ aimsire leis féin mar dob eól do'n sagart. Ṫug sé agaiḋ ar an bpoll sin. Aċt ní raiḃ sé i bfad gur ṡuiḋ sé ar ḃinnse faoi ċrann óraisde ag éisteaċt le ceól beaċ. An litir ó Éirinn a ḃí n-a póca, agus ceól crónánaċ saoṫaraċ na mbeaċ ós a ċionn, ċuireadar a smaointe ar fuaidreaṁ. Ḃí sé ar ais i nÉirinn arís, agus é n-a fear óg faoi arm agus éide saigdiúra, agus rosgcaṫa gaċ treiḃe dár troid le n-a taoḃ i gcogaḋ Eogain Ruaiḋ n-a ċluasaiḃ.

An n-a ċodlaḋ ḃí sé?

"Ó Domhnaill abú!" táinic an gáir ṁórḋálaċ sin ċuige ar an ngaoiṫ.

"Go deó ṫú, a Ċeallaċánaiġ!" ċuala an seansagart an gáir borb ṁolta sin go soiléir; ní headh, ní n-a ċodlaḋ ḃí sé, aċt n-a lánḋúiseaċt. Ḃíoḋg sé.

Ṫáinic gáir eile ċuige ar an ngaoiṫ ó leiṫċéad sgórnaċ!

"Dia libh a laoċra!" agus d'aiṫniġ an seansagart glór a ḋalta ós cionn gaċ glóir eile. Céard a ḃí ar siuḃal?

D'eiriġ an t-Aṫair Doiminic agus d'imṫiġ leis i dtreó luċt na ngárta.

Níorḃ fada go bfaca sé an raḋarc ó ċúl na gcrann, áit naċ raiḃ aon feiceál air féin. Go deiṁin, dá mbéaḋ sé amuiġ i lár na páirce ní feicfiḋe é, ḃí a raiḃ sa látair ċoṁ hiogṁaraċ sin.

Leis na smaointe seaċránaċa agus na haislingi dioṁaointis ḃí aige le cúpla uair, níor ċreid an t-Aṫair Doiminic a ḋá ṡúil nuair connaic sé beirt óigfear ruaḋ,

agus gan orra aċt cultaċa gaisgiḋeaċta, ar aġaiḋ a ċéile amaċ ag ionnsuiġe a ċéile le claiṁte noċt.

Leag sé láṁ leis ar an gcrann a ḃí n-a aice agus ḋearc go géar ar an obair. Ó am go ham, nuair ḋéintí an ċosaint go maiṫ, agus nuair ḃuailtí an ḋá lann ar a ċéile le ceól croiḋeaṁail taiṫneaṁaċ, ḋ'eiriġeaḋ mar ḃéaḋ siosgarnaċ beaċ ó na fearaiḃ óga ḃí tart ar an mbeirt ḟear claiḋiṁ; annsin arís do ċloiseaḋ an sagart meiteal gaba ag bualaḋ go tapaiḋ ar ṁiotal leasaiġte, agus ḋ'ḟeiceaḋ sé spréaċarnaċ ḋeallraċ na lann ag lonnraḋ faoi'n ngréin. Ḃí a gceárd ar ḟeaḃas ag na fearaiḃ claiḋiṁ, agus an ċosaint ċoṁ maiṫ leis an ionnsuiḋe aca: ṁol an seansagart iad n-a intinn féin dá ḃuiḋeaċas, aċt is i ngan ḟios dó féin rinne sé an molaḋ. Ṁol sé arís agus arís eile an ḃeirt ḟear coṁraic, aċt naċ raiḃ ḟios aige go raiḃ sé gá ḋéanaṁ. An fear boċt! dá mbéaḋ ḟios aige é, naċ air ḃéaḋ an aiṫriġe!

Foġa clisde ós cionn cosanta dá dtug an Doṁnallaċ ar a naṁaid, (agus ba naiṁde i ndá ríre anois iad), seaċnuiġeaḋ an foġa ċoṁ breáġ sin gur eiriġ gáir ṁolta ó'n sluaġ fear óg a ḃí sa láṫair. An seansagart féin, ṫug sé buille dá ċeat raṁain le áṫas, agus do las a dá ṡúil ġlasa n-a ċeann—maiṫtear dó, a duine! naċ raiḃ sé n-a ṡaiġdiúir agus n-a ḟear claiḋiṁ é féin tráṫ dá ṡaoġal, bíoḋ is gur leaḃair is urnaiġṫe is mó ċleaċtuiġeaḋ sé i láṫair na huaire seo!

Ṫáinic olc ar an Doṁnallaċ nár eiriġ an foġa clisde sin leis. D'eiriġ cuṫaċ ann, agus fonn niṁneaċ ċun fola. Dar a raiḃ faoi'n ḃfóḋ dá ṡinnsir, ċuirfeaḋ an fear ruaḋ ó Ċorcaiġ dá ċois! Ḃí sé ċoṁ foiġdeaċ le iasgaire breac, ag iarraiḋ cosaint ṁaiṫ éifeaċtaċ an Ċeallaċánaiġ a ċur amuda. Aċt teip air; ḃí ḟios

aige siúd naċ raiḃ sé ċoṁ láidir san riġinn le n-a naṁaid agus ḃí sé ar a aire ar ḟoġannaiḃ millteaċa an Doṁnallaiġ. Anois nó ariaṁ a Ċeallaċánaiġ! Tá do naṁaid ar ḃárr ċruaiċ agat! Leis an gcuṫaċ ḃí ag éirġe ar an Doṁnallaċ, ṡíl sé go haimideaċ go ndéanfaḋ neart colna an gnó ḋó. Le ionnsuiḋe le neart a ṫaḃairt, ċroċ sé a ċlaiḋeaṁ ró-árd beagán, agus ṫug sé fail don Ċeallaċánaċ. Le luas lasraċ ḃí bárr lainne a naṁad go doiṁin i nguallainn an Doṁnallaiġ, agus fuil uasal ársa na nDoṁnallaċ ag éirġe aníos as an gcréaċt.

Rug beirt ar an ḃfear gonta ar eagla go dtuitfeaḋ sé. D'ḟógair Brian Óg na néaċt ḃí n-a ṁoltóir, an coṁrac ḃeiṫ tart. Ṫosaiġ an siosgarnaċ ċainnte imeasg na ḃfear óg. . . .

“Go maiṫiḋ Dia ḋom é! Go maiṫiḋ Dia ḋom é!” deireaḋ an t-aṫair Doiminic, agus é ag déanaṁ ar áit na troda.

Cuireaḋ cosg tobann le cainnt íogṁaraċ na ḃfear óg ar a dtaḃairt faoi deara ḋóiḃ an seansagart ḃeiṫ sa láṫair. Céard ab ḟeárr ḋóiḃ a ḋéanaṁ? Glanfaiḋe as an gColáisde gaċ mac máṫair ḋíoḃ!

Aċt labair an seansagart go mín réiḋ gan feirg—naċ raiḃ coir déanta aige féin ċoṁ maiṫ leó-san agus ḃeiṫ ag féaċaint ar an troid, aċt naċ raiḃ fios aca é sin?

“A Ḃriain Óig Uí Ḋálaiġ,” ars an sagart de ġlór mín úġdarásaċ, “Suas leat díreaċ, agus fan ag doras mo ċillín go ḃfeice tú mise.”

Ḃí fonn ar Ḃrian Óg na néaċt a ráḋ naċ raiḃ sé féin aċt n-a ṁoltóir ar an gcoṁrac, aċt focal níor labair sé aċt imteaċt leis mar do horduiġeaḋ ḋó.

“Tugtar an Doṁnallaċ gonta ċuig an doċtúir ċuig an aṫair Breandán, tá sé san oṫarlainn faoi láṫair,”

ars an sagart arís, "agus tusa a Ceallacánaig, bí ag doras mo cillín-sa ar a sé ar maidin—tabair an Domhnallac leat más féidir leis siubal. Gac duine eile dá bfuil sa látair annseo bíod sé rómam ar a hocht ar maidin i nÁrus na hAiclideacta," agus d'iompuig sé ar a cois go tobann agus d'imtig as amarc agus as éisteacht.

IV.

Tá fios ag gac páisde sgoile cé mar bí an cruide ag preabad i mBrian Óg na nÉacht nuair seóladh isteac i gcillín an Atar Doiminic é. An breiteamhnas ba truime—sin é bí i ndán dó, síl sé.

Suid an t-Atair Doiminic.

"Beid tú ag fágáil an Colaisde seo faoi ceann cúpla uair, a Briain," ars an sagart go mall.

Bí Brian Óg ar tí rud éigin a rád, act táinic tocht air. Imteacht ó'n gColáisde Diadacta dá toil féin níor mhisde leis, mar bí socraigte aige é déanamh ; act go gcuirfide an ruaig air ar an dóig seo—ó ! nárb é bí náirigte go deó na ndeór !

"Tá soitheac as Gaillimh sa gcuan, soitheac le t'oncal Tadg, ag iarraid lucht fíona—is mór an tóir bí ag ár ngaoltaib ar an bfíon ariamh " agus tosaig an sean-sagart ag macthnamh ar eactraib agus ar tréitrib na nDálac. Bí an litir bí fáigte aige ó Éirinn ar an mbórd roimhe, agus bí faoi í léigead do Brian Óg na nÉacht ionnós go dtuigfead seisean go mb'é an fát go raib sé gá cur abaile, go raib drocgalar ar a atair agus nac raib súil ag liag ná ag doctúir go raib a biseac ann. Act ar nós a lán fear léigeannta eile,

an ruḋ ḃí ceapṫa aige ḋéanaṁ, ní ḋearna sé é le failiġe, agus toisg na smaointe ḃeiṫ ar seaċrán aige.

"Tá caiptín an tsoiṫiġ sa gColáiste anois féin—" ṡílteá ar an gcaoi ar labair an seansagart go raiḃ sé i ḃfaḋ uait, na mílte míle uait, agus b'éiḋir go raiḃ freisin n-a intinn, "tá an caiptín annseo sa suanlios, agus é ar leaṫṁeisge—go ḋeiṁin ní facas féin é, aċt sin é ḋuḃraḋ liom—aċt roiṁ ḋul faoi ḋo'n ġréin, is ḋóċa go mbeiḋ a ṁeisge curṫa ḋe aige—"

"Aċt a aṫair ,a anamċara, ba ṁaiṫ liom a ráḋ—"

Ċuir an seansagart isteaċ air. Ní raiḃ fios aige go lá a ḃáis cé mar ġortaiġ sé croiḋe an fir óig an uair sin. Dá ḋtiuḃraḋ sé cead cainnte ḋó, ḃéaḋ fios ag Brian Óg na néaċt Ó Dálaiġ naċ i ngeall ar an aon ruḋ rinne sé féin ḃí sé ġá ċur abaile, aċt go raiḃ galar a ḃáis ar a aṫair agus go mba ṁian leis é feiceál sul a n-imṫeóċaḋ sé.

"Má ḃíonn a ṁeisge curṫa ḋe aige—" aċt cuireaḋ isteaċ ar an sagart é féin go tobann an uair seo. An torman agus an ruaille-buaille ba ṁó ḋár cluineaḋ go minic i mainistir, ḃí sé taoḃ amuiġ ḋe'n ḋoras; agus sul má ḃí fios ag an aṫair Doiminic, nó ag Brian Óg na néaċt céarḋ a ḃí ar siuḃal, b'eo é an caiptín aca, istiġ i lár an úrláir gan cuireaḋ gan iarraiḋ.

B'aiṫ an peic é i gcillín manaċ: fataċ i ḋtoirt agus i n-aoirḋe ḃí ann, feasóg ġiobalaċ ruaḋ air agus bunáite a éaḋan uile go léir faoi fás fionna. Ḃí leaṫṡúil leis ċoṁ ḋuḃ leis an ngual ḋóiġfiḋe i gceárḋċain, agus an leaṫṡúil eile, agus a ṡrón ṁór, ag taḃairt fola agus ag ḋaṫú agus ag ruaḋú na feasóige giobalaiġe, ḋá mb' éiḋir. Maiḋir le n-a feisteas, bíoḋ is go raiḃ an t-éaḋaċ nua, agus ḋe'n ċineál ba ḋaoire ḋá gcaiṫeaḋ luċt maraiḋeaċta na hÉireann an uair

sin, bí sé stracta stróicte 'n-a steallaib striolaca air.

"An diabal damanta loisgte sin de bráthair—"

"Cé tú féin a duine cóir agus céard a thug annseo tú?" ars an t-athair Doiminic go socair.

Níor thug an caiptín aon áird ar an gceist.

"An bráthair mallaighthe sin adubhairt liomsa—liomsa a duine, adubhairt leis an gcaiptin Ó Neachtain, a sheól naoi dtonn na fairrge móire, an bráthair bradach sin, an cloigeann créafóige sin, adubhairt liomsa go gcuirfeadh sé faoi ghlas mé—"b'éigin don chaiptín tagdach anál a tharraingt—" agus nuair nach rachainn isteach 'n-a shuanlios, suanlios le t'toil! Sin é thug sé ar a charcar lobhtha—acht nuair nach ngabhfainn isteach ann, céard a shíleadh an cneamhaire de chrochaire ó Chorcaigh dhéanamh, acht breith orm—breith orm, breith ar fear do rugadh agus do tógadh i gCathair na dTreabh, agus é sháitheadh isteach dá bhuidheachas! Dar craiceann na péiste nimhe rug ar sháil ar Aicil na Gréige, sin é shíl sé dhéanamh! Dar a bhfuil de rógairibh i gCorcaigh, is ar féasóig orm a rug sé! Ar feasóig orm, ar féasóig orm adeirim—"

Leis an gcuthach tháinic ar an gcaiptín, ar smaoineadh ar an masla sin dó, thosaigh a shrón ag tabhairt na fola níos flúirsighe. Bhain sé naipcín mór de'n tsíoda ab' fearr as a brollach, agus choinnigh leis an tsróin é. Má theastuigh ó'n athair Doiminic cur-isteach ar an gcaiptín roimhe seo ní féadfadh sé é dhéanamh, acht níor theastuigh. Ceann dá chuid "laethibh saoirse i nÉirinn" (mar thug sé féin ar na laethibh 'n-a mbíodh se i nÉirinn —acht amháin a chorp) bí sa lá seo, agus ba gheall le gála cois mara n-a dhúithche féin aige cainnt an chaiptín.

Maidir leis an duine groidhe stoirmeamhail sin,

d'ḟéaċ sé go smaointeaċ ar an naipcín síoda ḃí fliuċ le 'n-a ċuid fola.

“An dá ḟuil is feárr i gCríoċ Fódla,” ar seisean, “fuil ársa na Neaċtanaċ agus fuil borb ċaṫréimeaċ léiġeannta na nDálaċ—Dálaċ ḃí 'mo ṁáṫair, Dálaċ de ḃunaḋ Aonġusa.”

Rinne an seansagart gáiriḋ.

“Agus is dóċa,” ar seisean, “naċ bfuil a ḋuḃ ná a ḋearg d'ḟuil an bráṫar tugṫa?

“Níl cos faoi, a aṫair—” cuir sé cosg leis féin go tobann. Ṫuig sé ar an láṫair cé'n ḃaileaṁair a ḃí déanta aige, go raiḃ sé tar éis aḋṁaċtáil gur ḃuail sé an bráṫair go millteaċ.

“Aon ḃuille aṁáin—aon aṫṁóg aṁáin,” ar seisean go leiṫsgéalaċ, agus d'ḟéaċ ar a ḋorn ḃí ċoṁ mór le ceann páisde bliaḋna.

Rug an seansagart ar ṫéad an ċluig.

“Ní cáll duit glaoḋaċ air, a aṫair,” ars an caiptín, “mar is fíor mo sgéal—ar ċaoi ar biṫ, níor ṁaiṫ liom go leagfá súil ar rud ċoṁ gránda leis—”

“Mara bfuil sé beagán beag níos maiseaṁla ná tú féin, a ċaiptín—” aċt níor ċríoċnaiġ an seansagart cineálta an focal nuair tug sé faoi deara ċoṁ mór is ġoil an ċainnt ar an gcaiptín groiḋe.

“Maraċ an ċaoi a rug sé ar ḟéasóig orm—” ní fios do'n stáiriḋe seo céard a ṫárlóċaḋ maraċ greim an fir ḃáiḋte ḃeiṫ ag an mbráṫair ar an gcaiptín an lá sin, mar, buaileaḋ buille beag faiteaċ ar ḋoras an ċillín ar an noiméad sin, agus ċuir an caiptín deire le n-a ċuid cainnte.

“Isteaċ leat a ċaiptín, ar an gcúlráid annsin ar ċúl an dorais, agus ná bíoḋ gíog asat agat,” ars an sagart.

Rinneadh amhlaidh.

Osgluigheadh an doras, agus seo isteach an bráthair ar orduigheadh dó an caiptín chur faoi ghlas, agus ceann faoi air.

V.

"Is dócha go bhfuil an caiptín luinge sin sa suanlios faoi ghlas agat, a bhráthair," ars an sagart go sámh neamhurchóideach.

"Níl, a athair—"

"Agus tuige, sin a bhráthair? Nár orduigheadh duit é choinneál sa suanlios go maidin?"

"Is iomdha ordú nach féidir a chomhlíonadh—tá an ropaire chomh láidir le torc—"

"Céard d'éirigh duit ar chor ar bith?" ars an sagart, agus iongnadh air mar dheadh, faoi'n mball a bhí ar an mbráthair. Agus bhí droch-chaoi air gan aon aimhreas: shílfeá air go raibh a raibh de mhadraibh sa gcathair tar éis beith ghá ionnsaidhe, bhí sé chomh stracta straoillte stiallta sin.

"Sé an bealach gur ionnsuidh sé mé, a athair, agus mé ag iarraidh é mhealladh isteach sa suanlios—"

Is beag nár thachtaigh an caiptín é féin istigh ar chúl an dorais leis an bhfeirg tháinic air.

"Agus cé'n chaoi ar shíl tú é mhealladh isteach a bhráthair?"

"A chaiptín a chroidhe, arsa mise leis," ars an bráthair, "a chaiptín a chroidhe ba chóir go mbéadhthá traochta anois tar éis an aistir fhada atháir thar éis a chur díot—"

Tháinic buile ar an gcaiptín.

"— agus ba chóir, a chaiptín a chroidhe 'stigh, mo chomhairle ghlacadh, agus greas codalta déanamh. Níos

maiṫ leat, ar nḋóiġ, go ḃfeicfeaḋ an t-aṫair Doiminic ṫú, agus an ṁeisge sin ort—"

Ḃí an caiptín boċt i rioċt pléasgta.

"— agus céard a ḋéanfaḋ an fear buile annsin, a aṫair, aċt breiṫ orm timċeall mo ċuim, mé ḃualaḋ i n-agaiḋ na mballaí, mé ṗlancaḋ i n-agaiḋ an úrláir, mé ċasaḋ, mé lúbaḋ idir cnáṁ agus feóil, mé stealladh, mé straoilleaḋ, breiṫ ar mo ċaolsgrog le fiacla fada fuara mar ḋéanfaḋ easóg an ḟásaiġ le mion-éan, agus gaċ aon ḃéarsa d'aṁrán gáirseaṁail mara gá ċanaḋ aige ar feaḋ an aċair—"

"Agus do sgórnaċ 'n-a ḃéal aige ar feaḋ an ama?" ars an sagart agus greann n-a ṡúil.

Go dtí gur cuireaḋ an ċeist air, do ṡíl an bráṫair boċt naċ raiḃ sé ag innseaċt aċt lomċlár na fírinne, gur mar sin díreaċ tuit gaċ rud amaċ idir é féin agus an caiptín luinge. Ċrom sé a ċeann nuair tuig sé go raiḃ sé angar do teórainn Ṫíre na mḂréag mara raiḃ sé n-a lár istiġ.

"Agus ḃí sé ólta?" ars an sagart.

"Coṁ ólta le Ḃrianaċ."

"Agus cá'l sé anois, a ḃráṫair?"

"D'eiriġ liom—míorḃuilte ó Ḋia é sílim—aċt d'eiriġ loim é ċur an doras amaċ."

Níor féad an caiptín níos mó d'fulaing.

"A spriosáin ó'n Ṁuṁain!" ar seisean ag léimriġ amaċ ó ċúl an dorais, "an é an ċaoi go gceapann tú go gcreideóċar an lán mála sin de ḃréagaiḃ uait? An é an ċaoi go gceapann tú go salóċainn mo ḃéal le do seansgróg brocaċ? An é an ċaoi—"

Ċroċ an sagart suas a láṁ. Ċuir a ugdarásaċt an caiptín n-a tost dá ċorruiġte dá raiḃ sé.

Má ḃí eagla ar aon fear riaṁ, ḃí sé ar an mbraṫáir:

tug an sagart sin faoi deara, aċt ní raiḃ fios aige an roiṁe féin, nó roiṁ an gcaiptín go raiḃ an eagla air.

"Mo ṁairg! mo léan guirt!" ars an caiptín ós íseal, "dá mbéaḋ fios agam i dtosaċ go mb'é seo an biteaṁnaċ goid m' uaireadóir breáġ uaim, tráṫ fadó a dtugas cuireaḋ dó fleaḋ a ċaiteaṁ liom ar bord mo luinge, agus í ar ancoire san abainn i gCorcaiġ!"

D'orduiġ an t-aṫair Doiminic do'n ḃráṫair dul go dtí a ċillín agus fanaċt annsin go gcuirfiḋe fios air, rud a rinne sé go mear.

"'Nois a ċaiptín," ars an sagart, "an fada go mbéir réiḋ an calaḋport seo fágáil?

"Ḃí fúm imṫeaċt ar an taoile seo. Tá an gaoṫ anoir-ndeas ann, agus ní fada, a ḃéas muid ag déanaṁ cósta na hÉireann," ars an caiptín.

"Rud ar biṫ ḃéas ag teasdáil uait i gcoṁair an turais a Ḃriain, sac isteaċ i do ṁála taisdil go beo é, agus déan deifir ar ais annseo a ṁic," ars an t-aṫair Doiminic le n-a dalta Brian Óg a ḃí ar an gcúlráid ar feaḋ aċair.

Nuair a ḃí an t-óganaċ imṫiġte uaṫa, duḃairt an sagart leis an gcaiptín go raiḃ Brian Óg beagán beag fiaḋáin ann féin, go raiḃ fonn troda air go minic, aċt naċ raiḃ aon urċóid n-a ċroiḋe; aċt mar sin féin nár ṁór smaċt ċur air go mbeaḋ sé istiġ i mbaile mór na Gaillṁe.

"Tá cleaċtaḋ maiṫ agam ar óganaiġiḃ dá sórt, ó rinneaḋ caiptín luinge díom, agus bí sásta t'intinn go ndéanfaiḋ mise mar feileas d'n ocáid," ars an Caiptín ó Neaċtain go mórḋálaċ.

Táinic Brian Óg ar ais, agus d'fág slán dílis cuṁaṁar ag a anamċara, agus briseaḋ croiḋe air go raiḃ sé gá díbirt as an gColáisde, dá loċt féin, mar

ṡil sé ; ṫug an sagart, ḃí beagnaċ ag sileaḋ deór n-a ḋiaiḋ, comhairle agus beannaċt dó ; agus mála beag a ndubairt sé leis gan osgailt go mbéaḋ sé i dtír i nÉirinn. Ór a ḃí sa mála sin.

D'imṫig Brian Óg na néaċt agus an Caiptín Ó Neaċtain, cois ar ċois, amaċ as Coláisde na nGaeḋeal i Liosbon, lá bréaġ gréine i dtosaċ na Bealtaine sa mbliaḋain 1689.

Ḃí tuitim na hoiḋċe ann nuair a ṫáinic smaoine tobann i gceann an aṫar Doiminic.

"Naċ mé an t-amadán !" ar seisean go seard, "naċ mé rinne mo ḃaileamhair ! Níor innis mé dó gur faoi ġalar a aṫar do ḃí sé ġá ċur abaile ; agus beiḋ an créatúr boċt ag ceapaḋ gur díbriġeaḋ as an gColáisde é, toisg go raiḃ sé n-a ṁoltóir ar an gcomhrac claiḋeamh sin."

Ġlaoḋ sé ċuige ar teaċtaire, agus ċuir sé i ndiaiḋ na beirte é. Nuair d'ḟill sé, sé an sgéal a ḃí aige aċt go raiḃ an soiṫeaċ Gaillimheaċ imṫiġṫe le uair. Ṫáinic cumha agus doilġeas ar an seansagart.

" 'Laete saoire i nÉirinn,' " ar seisean leis féin, "ċaiṫeas lá maiṫ fada saoire i nÉirinn indiu, agus casaḋ comhluadar aiṫ liom ann. Ní beiḋ 'lá saoire i nÉirinn' agam arís anois go ceann i bfad," agus siúḋ isteaċ i séipéal an Ċoláisde é.

VI.

Ní raiḃ leaṫ na Bealtaine caiṫte nuair d'ḟág an long ṁaiṫ Ġaillimheaċ, "an Muirġéis," dá ċéad go leiṫ tonna, déanamh agus seólta scúnaire uirri agus í múnlaiġṫe i gcóir luaṫais amháin, an Caiptín Taḋg Ó Neaċtain n-a ceannas,

ní raiḃ leaṫ na Bealtaine caiṫte nuair d'fág sí Cuan Álainn Liosboin ; acṫ ḃí cuid ṁór de ṁí Iúil imṫiġṫe sul ar fág duine dá ḟuirinn cos ar talaṁ na hÉireann.

Ḃí cuiṁne ag Brian Óg na nÉacṫ Ó Dálaiġ go lá a ḃáis ar an dá ṁí ċráiḋṫe sin ċaiṫ sé ar ḋruim na bóċna, agus an droċ-íde fuair sé ó'n gcaiptín macánta faoi gur ċeap seisean gur ag magaḋ faoi féin a ḃí an t-óganaċ nuair d'innis sé ḋó go mba ṁac le Taḋg Mór na mBéimeann Ó Dálaiġ é féin ; dá mb'eaḋ, ar ndóiġ, nárḃ é sin an ċéad ruḋ d'innseoċaḋ an t-aṫair Doiminic ḋó, nuair a ḃí sé ag cur an óganaiġ aḃaile leis ? An caiptín boċt ! cé'n ċaoi a mbéaḋ fios ag fear mara mar é faoi "smaointe seaċránaċa" an tsagairt, ná go raiḃ "lá saoire i nÉirinn aige" an lá casaḋ leis féin é ? Acṫ ós ruḋ é go mba sgéal mór ag Brian Óg na nÉacṫ é tráṫ ar biṫ a mbíoḋ fonn sgéalaiḋeaċta air n-a ḋiaiḋ sin, ní bainfear as a ḃéal annseo é.

Do'n té a ḃfuil grád aige dá ṫír, níl radarc fá'n mbiṫ bán b'aoiḃne ná a beanna árda maorḋa feiceál ó luing tar éis dúiseaċta ḋó ar maidin. Nuair d'éiriġ Brian Óg na nÉacṫ Ó Dálaiġ aníos as an gcabán, mar ar ċaiṫ sé an oiḋċe, ḃí an ġrian n-a suiḋe, agus ní raiḃ súil ag an óganaċ tada feiceál acṫ an fásaċ deóraṫa sáile ḃí le feiceál aige gaċ maidin le dá ṁí. Acṫ nuair d'féaċ sé soir uaiḋ, ċonnaic sé mar ḃéaḋ fiċe oileán beannaċ, agus an ġrian ag eirġe ós a gcionn aníos as an ḃfairrge, agus gaċ oileán beannaċ díoḃ ar ḋaṫ gloine ġuirm, agus an fairrge ar nós sean-óir eatorra, ag soillseaḋ faoi'n ngréin. Ḃí sé tamall ag féaċaint ar an radarc álainn seo, nuair ċonnaic sé duine de'n ḟuirinn ag dul tart, corcán mór dalbaiḋe leite i láiṁ leis, agus crúisg flaiṫeaṁail de'n leann a roinnti ar an ḃfuirinn i láiṁ eile.

"Cé na hoileáin draoidheachta iad sin soir uainn, atá ag baint bárr áilne de'n ghréin féin?" arsa Brian Óg na nÉacht leis, agus gan smaoineadh dá lagad aige, nach ar áilne ná ar oileánaibh draoidheachta bhí a aire ag mo dhuine, acht ar a chéadphroinn.

D'fhéach an mairnéalach go crosta ar Bhrian Óg na nÉacht.

"Cé nach raibh tú ar bórd luinge cheana ariamh?" ars an fear fairrge.

"Bhí, acht ní fhacas na hoileáin sin—"

"Bíodh fios a'd," ars an mairnéalach, "gurab 'iní Críoch an Achrainn agus an Mhí-ádha agus an Fhill," agus síos leis go beo n-a phluais féin, ar nós coinín cuirfidhe sgát air.

Críoch an Achrainn agus an Mhí-ádha agus an Fhill! nárbh 'ait an t-ainm ar aon tír é! Bhí an áit taitneamhach do'n tsúil ar aon chuma, acht b'éidir nach mbéadh sé comh háluinn sin i n-aice leis, ar nós Liosboin féin. Críoch an Achrainn—caithfidhe go mba dream an-achrannach bhí i muinntir na tíre, gur tugadh an t-ainm sin ar a gcríoch; nó an amhlaidh go mb'in é ainm an ríogh bhí ar an tír; dá mb'eadh níor mhaith le Brian Óg na nÉacht beith n-a shaighdiúir 'n-a arm. Críoch Mhí-ádh—ba dheardh le Brian Óg nach raibh fios aige cé'n mhí-ádh bhí ar an tír áluinn sin ná ar a muinntir. Críoch an Fhill—cé'n feall mór rinneadh ann gur tugadh an t-ainm sin ar tír comh háluinn léithi, nó cé'n feall bhí gá déanamh ann. Achrann agus Mí-ádh agus Feall! Thosuigh Brian Óg na nÉacht ar na hainmneacha gránda sin a chur i gcomórtas leis na hainmneacha fileadhta bhí ar a tír féin—Éire! (nárbh aoibhinn an t-ainm é!) Banba! (nárbh uasal é i bhfuaim agus i gcéill!) agus Fódla! (nár dhubh dorcha an t-ainm ar tír é—tuar na stáire duibhe bhí le teacht!).

"Aċrann, Éire ; Mí-áḋ Banba ; Feall, Fóḋla ;" ars an t-ógánaċ ós árd, agus smaoineaḋ nuaḋ ag teaċt n-a ċeann.

Ḃí gála aniar ann, agus ḃí an long ag druideaḋ go mear leis na hoileáin beannaċa a raiḃ na hainmneaċa uaṫḃásaċa sin orra, de réir an ṁáirnéalaiġ ; agus níorḃ fada go dtug Brian faoi deara naċ oileáin a ḃí ionnta aċt aon oileán aṁáin, nó aon ṁór-tír aṁáin ; agus sgaṫaṁ beag n-a ḋiaiḋ sin, narḃ ṁór é a iongnaḋ nuair buaileaḋ isteaċ n-a intinn gur ag druideaḋ le cóstaiḃ na Gaillimhe ḃí sé. Nár aiṫniġ sé na beanna—Beanna Beóla ċeap sé beiṫ n-a n-oileáin, agus beagán ó ṫuaiḋ uaṫa an Ċruaċ sin mar ar ċaiṫ Pádraic Naoṁṫa dá fiċeaḋ lá agus dá fiċeaḋ oiḋċe ag trosgaḋ agus ag urnaiġe. Ṫáinic mórḋáil air, an ṁórḋáil iongantaċ sin naċ dtig ar aon duine aċt taoḃ amuiġ dá tír féin, agus ar a feiceál dó arís. Tógaḋ a ċroiḋe agus a ṁeanma. . . .

Aċt ba gairid dóiḃ tuitim arís. Ṫáinic craṫaḋ na heagla agus na halltaċta n-a ballaiḃ ar an ógánaċ ar ċuiṁneaṁ dó ar ċainnt an ṁairnéalaiġ :

"Críoċ an Aċrainn, an Ṁí-ádha, agus an Ḟill !"

Ṫosuiġ Brian Óg na nÉaċt ag maċtnaṁ ar stáir a ṫíre le cúig céad bliaḋan roiṁe sin ! Aċrann—ḃí sé ann gan aṁras ; mí-áḋ—ní mí-áḋ go dtí é ; an feall—ṫáinic na deóra guirt i súiliḃ an ógánaiġ ṁeanmaiġ ṡuḃailciġ seo ag cuiṁneaṁ dó ar a ndéarnaḋ d'feall i nÉirinn ariaṁ. . . .

"Éire, Aċrann ; Banba, Mí-áḋ ; Fóḋla, Feall ;" arsa Brian Óg na nÉaċt de ġlór craṫaċ deóraċ.

"Fíor duit an méid sin," arsa duine ar a ċúl, "is maiṫ a baistiġeaḋ ár dtír."

Tionntaiġ Brian Óg tart, agus cé ḃí aige ann aċt an caiptín Taḋg Ó Neaċtain.

Śín an caiptín mór a láṁ ċuig an óganaċ, ruḋ naċ ndeárna sé ariaṁ roiṁe sin.

"Tá fios agam anois go raiḃ an fírinne agat ó túa," ar seisean, "tá fios a'm gur Dálaċ tú, gur mac le Taḋg Mór na mBéimeann Ó Dálaiġ tú."

Ní raiḃ fios ag an gcaiptín groiḋe go raiḃ Taḋg Mór féin n-a luiġe faoi ġalar an báis an uair ċéaḋna sin, mar ní raiḃ fios aige céard a ḃí sa litir—dá mbéaḋ fios d'innseóċaḋ sé ḋó é,, ar nḋóiġ—agus idir sagart agus caiptín fágaḋ Brian Óg na néaċt i n-aineólas breóiteaċta a atar.

Ḃí an caiptín corruiġte.

"Mait ḋom é! Mait ḋom é!" ar seisean, "maiḃ ḋom gaċ droċ-úsáid dá ḃfuair tú ar bórd na luinge seo, aċt ar nḋóiġ, śíl mé, niḋ naċ iongnáḋ, gur ag magaḋ fúmsa agus faoi ṁuinntir Dála' ḃí tú nuair aduḃairt tú go mba ṁac le Taḋg Mór tú; śíleas freisin, go raiḃ tú beagáinín beag éadtrom sa gceann, agus go mb'in é an fát gur ḋíbriġeaḋ as an gColáisde tú—"

"Agus cé'n ċaoi a ḃfuil fios agat anois, a ċaiptín, gur Dálaċ mé?"

"An ċaoi ar ḃaistiġ tú do tír—aċt ní tusa an ċéad duine tug na hainmneaċa sin uirri—"

"D'eile?"

"Do ḋuine muinntearḋa, Donnċaḋ Searḃ Ó Dálaiġ, a marḃuiġeaḋ céad bliaḋain ó śoin," ars an caiptín.

Aċt ba ġairid go raiḃ ruḋ eile ar a aire seaċas an seanċus. Ḃí sé n-a tost ag dearcaḋ ó tuaiḋ uaiḋ go grinn, ar an nós naċ ndearcann aon duine eile aċt fear le fairrge, nuair duḃairt sé le Brian Óg na néaċt

ḋul go dtí a ċabán féin go beó, agus an faḋraḋarcán taḃairt ċuige.

Rinneaḋ sin.

Ní raiḃ an caiptín i bfad ag féaċaint tríḋ go hiogṁaraċ nuair leig sé fead iongantais.

“Ṁ' anam go bfuil tú annsin a ḋiaḃail, aċt níl an caiptín Taḋg Ó Neaċtain agat fós, agus dar Ṁananan! ní beiḋ,” ars an caiptín.

Ṡín sé an faḋraḋarcán ċuig Ḃrian Óg na nÉaċt.

“Féaċ uait ó tuaiḋ,” ars an caiptín leis, “agus innis dom céard tá le feiceál agat, ós agat atá na súile is óige.”

Ċonnaic Ḃrian Óg na nÉaċt rud beag duḃ ag bun na spéire. Ní raiḃ fios aige go dtí gur feil sé an faḋraḋarcán dá aṁarc féin, gur long ṁór a ḃí sa rud duḃ sin. Seaḋ, long ṁór faoi ṡeól a ḃí ann.

Ḃí an caiptín a ḃí le n-a taoḃ go himniḋeaċ agus go mí-ḟoiġdeaċ.

“Cé ṁéad crann uirri? Cé ṁéad adeirim?”

“Trí cinn.”

“Agus na seólta—bfuil aon ċúrsa istig aca?”

“Níor tuig Ḃrian Óg na nÉaċt brig an focail sin ‘cúrsa,’ agus duḃairt sé sin leis an gcaiptín. Rinne an fear cneasta sin easgaine. Cé'n oileaṁaint a ḃí ġá fáġáil ag aos óg na hÉireann sna Coláistiḃ sin i gcéin?

“Ḃfuil na seólta beag—nó bfuil siad mór?” ars an caiptín, agus toċt air go raiḃ an t-eólas a ḃí uaiḋ le n-a baint amaċ ar an mbealaċ sin.

“Níliḋ beag ná mór—táiḋ idir eatorra,” ars Ḃrian Óg na nÉaċt.

Leig an caiptín osna.

“Aċt tá na seólta ag dul i méid—”

"Ag dul i méid?" ars an caiptín, agus iongnaḋ air—cé'n ċaoi a dtuigfeaḋ fear maraiḋeaċta cainnt de'n tsórt sin? Seólta ag dul i méid ar nós roda ḃéaḋ beó! Preit!

"Táid ag dul i méid go mear, go han-ṁear," arsa Brian Óg na nÉaċt.

Ḃuail an caiptín bos ar a ċeaṫraṁain. Ṫuig sé anois é.

"Ag sgaoileaḋ na gcúrsaí atáid! Ag sgaoileaḋ na gcúrsaí atáid agus an leaṫġála seo ann!" agus iongnaḋ air, faoi a ḋánaiġe is ḃíodar.

"Agus a ċaiptín," arsa Brian Óg na nÉaċt, "tá ceann na luinge casta ṫart aca. Ag dul ó ṫuaiḋ ḃí sí i dtosaċ, aċt tá sí ag déanaṁ orainne anois, agus a cuid seólta lán de ġaoiṫ, mar ḃéaḋ bolgadáin ṁóra ḃána ann. . . ."

"Feiceann na diabail mé, agus táid ar mo ṫóir, aċt pé aca cé'n rí atá i n-uaċtar i nÉirinn nó i Sasan, cianóg de ċáin ní ḃfuiġe sé ar ḟíon an Dálaiġ, má tá coisméig ar biṫ fágṫa sa 'Muirġéis' go fóil," ars an caiptín ag sguabaḋ leis ar nós duine buile.

Annsin ṫosaiġ an obair ar bórd na 'Muirġéise.' Ḃí téadraċa gá sgaoileaḋ, agus téadraċa gá ndaingniú, téadraċa gá gceangailt agus téadraċa gá gcasaḋ, gan fáṫ gan áḋḃar de réir Ḃriain Óig na nÉaċt; ní raiḃ mac máṫar ar bórd naċ raiḃ baint éigin aige le téad—agus, rud níos iongantaiġe fós le Brian Óg na nÉaċt, ċonnaic sé leaṫ na foirne ag strapadóireaċt suas sna crannaiḃ árda móra bána. A Ḃriain boiċt! is minic d'ḟeicteá an cleas céadna gá déanaṁ, ó táinic tú ar bórd 'na Muirġéise,' maraċ go mbéaḋ an muir-ġalra beiṫ ort ċoṁ dona is ḃíoḋ ar Iúl Caesar féin an lá ba ṁeasa ḃí sé ar tuinn. . . .

Tá cainnt i ndán agus i n-aṁrán ar an gcaoi ar eiriġ leis an 'Muirġéis' éalú ó'n ḃfriogóid Gallda 'Aonraoi IV.' Aṁráin ṁolta an Ċaiptín Taḋg Ó Neaċtain an ċuid ba ṁó aca; aċt ní leigeann a n-úġdair orra go mb'éigin do'n ċaiptín macánta a luċt fíona ċur i dtír ar ċostaiḃ Portláirge, agus é ḋíol ann. Aṁlaiḋ do luċt molta i gcoṁnaiḋe. . . .

Agus is ins an limistéir sin d'ḟág Brian Óg na nÉaċt Ó Dálaiġ cos ar ṫalaṁ na hÉireann, do'n ċéad uair ṫar éis trí ḃliaḋna ċur ḋe leis an diaḋaċt, i gColáisde i ḃfad i ḃfad i gcéin. An 13aḋ lá d'Iúl 1689 ḃí ann, de réir áiriṁ aimsire na linne sin.

VII.

Ċaiṫ Brian Óg na nÉaċt agus an Caiptín Ó Neaċtain an oiḋċe sin i dteaċ ósta i nDúngarḃáin, ag ól agus ag iṫe agus ag molaḋ a ċéile, agus ag molaḋ a muinntire, ar an dá ṫaoḃ, siar go dtí an fiċeaḋ glún; aċt de réir mar ḃí an Caiptín ag ól an ḟíona, is mó an tsuim ḃí ġá ċur aige sna ríġtiḃ ná n-a ṡinnsear féin. Agus ní suim ar a leas é, aċt a ṁalairt: a ṡeaċt mallaċta ṫug sé do Ṡéamus, agus a oċt mallaċta ṫug sé do Liam—agus sin a raiḃ de ḋifríġeaċt aige eatorra.

"Agus tá an ḃeirt aca annseo againn i nÉirinn le troid ċur ar a ċéile, agus gaċ duine aca ar ṁaiṫe linne mar ḃeaḋ," ars an Caiptín Ó Neaċtain, ag briseaḋ isteaċ ar an bpoilitiḋeaċt, "ar ṁaiṫe linne, mar ġníṫeas an cat crónán!" ar seisean go fonóiḋeaċ, "ar ṁaiṫe linne! ar ṁaiṫe leó féin adeirim—" agus ḃuail sé aṫṁóg ar an mbórd—"ag iarraiḋ ár gcuid a ḃaint dínn, ag iarraiḋ cíos agus cáin ċur orainn—.

"Cíos Ríoġ, cíos tíre, cíos cléire,
Cíos Sróine, cíos tóna, cíos téiġte,
Airgead ceann i gceann gaċ féile,
Airgead teallaiġ is bealaiġ is réiḋtiġ."

"Agus naċ ndeirtear go bḟuil Rí Séamus i bḟus againn anois," ars Brian Óg na nÉaċt nár ṫaitniġ smaointe an ċaiptín leis ar ċor ar biṫ, "agus nár ṫáinic sé anall ċugainn, le n-ár gcás a réiḋteaċ, agus le troid ḋéanaṁ ar ár son?"

Ṫóg an caiptín corn mór fíona n-a ġlaic, ċaiṫ siar a ċeann, do ṡluig a raiḃ sa gcorn, agus d'ḟág ar an gclár é, tóin i n-áirde. Leag sé láṁ ar ġualainn ar Ḃrian Óg na nÉaċt agus d'ḟéaċ isteaċ go geanaṁail tuigsionnaċ 'n-a ṡúiliḃ, agus duḃairt—

"Táir an-óg fós, a Ḃriain Óig Uí Ḋálaiġ," ar seisean go h-aṫarúil.

Ní taitniġeann sé le aon óganaċ, atá ag tarraingt ar fiċe bliaḋan, go n-abróċaiḋe leis go raiḃ sé óg, mórṁór agus é ag cur síos ar ċúrsaí poilitiḋeaċta, agus níor ṫaitniġ sé le Brian. Dá mbéaḋ sé i ngar do'n leitċéad——

"Nuair a ḃí mé féin óg," ars an caiptín ag líonaḋ amaċ corn eile fíona ḋó féin, agus ag cur gota sgéalaiḋeaċta air féin.

Act níor ḋuḃairt sé níos mó, i láṫair Ḃriain Óig na nÉaċt ar ċaoi ar biṫ. Ḃí fios aige-sean go raiḃ an caiptín le sgéal fada ḋéanaṁ ḋe, ġaḃ sé a leitsgéal leis agus ṫug an leabaiḋ air féin.

* * * * *

Ḃí Brian Óg na nÉaċt n-a ṡuiḋe roiṁ an ngréin, agus é ag imteaċt leis isteaċ fríd an tír. Ḃí mála beag bótair fáisgte aniar ar a ḋruim, agus fallaing

ḟairrsing éadtrom de śíoda duḃ na Frainnce, de'n ċineál cleaċtuiġeaḋ maca léiġinn ó Éirinn sna Coláisdiḃ Diaḋaċta i Roinn na hEórpa an tráṫ sin, ar ġualainn leis. Śílfeaḋ duine ó'n ḃfeisteas sin, gur ádḃar sagairt ó'n ḃFrainnc a ḃí ann ; aċt níor réidtiġ an claiḋeaṁ cinn-airgid ḃí ar sileaḋ leis, ná an dá piostal de ḋéanaṁ na Spáinne, leis an tuairim sin : ádḃar sagairt nó ádḃar saiġdiúra—ḃéaḋ an té ba ċríonna i mbreiṫeaṁnas, idir an dá ḃaraṁail faoi.

An luċt stáire do sgríoḃaḋ, iad siúd do rinne cur síos air féin, agus ar na heaċtraiḃ rinne sé n-a ḋiaiḋ seo, deir siad go raiḃ sé suas agus anuas le sé troiġte ar aoirde, idir caol agus leaṫan sa ġualainn, é éasgaiḋ ḃog-éadtrom ar a ċois ar nós fir sléiḃe, (ḃíoḋ is naċ sa sliaḃ tógaḋ é), agus mórdáil dúċċasaċ ag sgéiṫeaḋ uaiḋ. Deirfiḋe freisin go raiḃ sé le ḃeiṫ n-a śagart, go ndeaċa sé n-a śaiġdiúir—an tsaiġdiúraċt agus an tsagartaċt—ḃí an dá ṫréiṫ sin le taḃairt faoi deara san uile órdlaċ dá ċorp, agus i'n-a ioṁċur freisin.

Agus anois ó tá aiṫne níos fearr againn air a pearsain, tiġ linn bótar a śiuḃal leis, aċt gan a ċur isteaċ air, ar aon ċaoi.

Ṫar éis suim laete a ċaiṫeaṁ ar a aistir, agus na bailte móra agus fiú na sráidbailte śeaċaint, ṫáinic sé ar aḃainn ṁóir nárḃ fios dó a h-ainm, agus ó ḃí an droiċeaḋ a ḃí san áit briste, b'éigin dó a śuaiṁneas a ġlacaḋ ar ḃruaċ na haiḃne. Ag caiṫeaṁ gráinne de ṁin-ċoirce dó féin, b'factas dó go mb' ait an rud é nár laḃair duine ná deóraiḋe leis ar feaḋ an lae, aċt go nglanaidís leó nuair d'feicidís ag teaċt é. I dtaḃairne cois sliġe, áit a ndeaċa sé isteaċ ó ḃrotall an lae, do ċaiṫ sé corn de'n leann ba ṁeasa dár ċaiṫ

sé ariaṁ ; agus, nuair ṡíl sé cainnt a ċur ar ḟear a' leanna, ní raiḃ le fáġáil uaiḋ aċt gannċuid focal. Ní mar sin a ḃíoḋ luċt leanna ḋíol n-a ḋúiṫċe féin !

Seaḋ, agus nuair d'ḟiafruiġ sé de ṡeanfear, ṫáinic amaċ as boṫán a ḃí ag tuitim ó ċéile, cé'n t-ainm a ḃí ar an áit a raiḃ sé ann, is beag nár ṫuit an té sin dá ċois, leis an eagla ṫáinic air. Agus dream páisdí a ḃí ag súgraḋ agus ag déanaṁ spóirt dóiḃ féin ar an bportaċ, ṫosuiġeadar ag béiciú, agus d'imṫiġ leó uile go léir sna páisgiḃ, isteaċ faoi'n gcnoc nuair ċonnaiceadar ag teaċt é.

Cé'n eagla ḃí ar na daoine ar ċor ar biṫ?

Ar ḃruaċ na h-aiḃne ḃí sé agus ḃí an bruaċ an-árd san áit sin. Ḃí bád beag feistiġṫe faoi'n mbruaċ, agus beirt ḟear istiġ innti. Más anuas leis an sruṫ i ngan ḟios dó, gan torann, ṫáiniceadar, nó iad ḃeiṫ ann sul má ṫáinic sé féin san áit, ní féadfaḋ Brian Óg na néaċt a ráḋ. Má ḃíodar ag cainnt i ngan ḟios dó ar feaḋ an aċair, nó má ḃíodar gan aċt a ḃeiṫ ag tosnú ar an gcainnt, ní raiḃ ḟios aige aċt oireaḋ. Ṫáinic cuid dá gcuid cainnte aníos ċuige ó'n mbád a ḃí faoi'n mbruaċ :

“ Caṫ millteaċ mór ḃí ann,” arsa duine.

“ Agus nár marḃuiġeaḋ an Rí ? ” ars an duine.

“ An ḃeirt aca do marḃuiġeaḋ, más fíor an sgéal,” ars an ċéad duine ; “ aċt naċ mór an ṁoill atá sé ag cur orainn a Ḋonnċaḋ ? Duine ní ḋeaċa an bealaċ seo le dá uair . . .

Ṡílteá go mba ċuma leis an mbádóir eile cé'n ṁoill do ċuirfiḋe orra, dá bfuiġeaḋ sé sgéal fíor an ċaṫa.

“ Aċt dubraḋ liomsa, agus tá ugdar maiṫ agam, dubraḋ liom nár marḃuiġeaḋ aċt Liam— ”

"A leibide! chreidfeá rud ar bith. Deirimse gur marbhuigheadh an beirt—"

"Dé chúis mar sin gur facthas Séamus agus sluagh marcach n-a fhochair i gCinndroma athrú aréir?"

"An té chonnaic is ar meisge bhí sé—"

D'éirigh Brian Óg na nGheacht n-a sheasamh, go bhfaca an beirt fhear a bhí sa mbád é, ar an mbruach árd ós a gcionn. Geiteadar i dtosach. Labhair Brian Óg na nGeacht:

"A' gcuirfidh sibh anonn tar abhainn mé?"

"Dé'n chúis nach gcuirfeadh? Nach le n-aghaidh sin thánamar?" arsa duine.

"An le Séamus nó le Liam thú?" ars an dara duine.

"Ní fhacas ceachtar aca ariamh" arsa Brian Óg na nGeacht.

"An andeas nó adtuaidh thánais?" ars an chéad duine.

"Andeas," arsa Brian Óg na nGeacht.

D'fhéach an beirt bhádóir ar a chéile go fiosrach.

"Sé atá ann," arsa duine i gcogar.

"Sé gan amhras," ars an duine eile.

"Tá fáilte mhór againn-ne romhat a dhuine uasail," arsa duine de na bádóiri, "acht is mó an fháilte bhéas romhat san áit a mbeidh thú anocht," agus chaoch sé súil go rógaireach ar Bhrian Óg na nGeacht.

Nuair bhíodar taobh thall de'n abhainn, agus Brian Óg ag imtheacht uatha, dubhairt duine aca—

"Cúig mhíle soir díreach, gan fead chur leis gan fead baint de—"

"Droichead adhmuid tar an srután," ars an duine eile.

"Agus feicfidh sé an teine sa gcoill ann faoi mheadhon oidhche," ars an chéad duine.

Níor thuig Brian Óg na nGeacht brigh na cainnte seo

ó ṫús deire, aċt an oiread is dá mba san Éaḃraċ laḃraḋ í. Aċt is soir ṫug sé a aġaiḋ. Rinne sé gáiriḋ faoi féin gur soir ḃí sé ag dul. Agus nuair ṫáinic sé ar ḋroiċead áḋmuid, agus coill ṁór giuṁaise le n-a ais, agus nuair a ċuaiḋ sé isteaċ sa gcoill sin, agus nuair a leig sé a sgíṫ ann, rinne sé dá ġáiriḋ eile faoi n-a amaideaċt féin. Aċt cá ḃfuil an fear naċ ḃfuil ṫar fiċe bliaḋan de aois naċ ndéanfaḋ é, dá n-abruiġtí leis imṫeaċt roiṁe soir díreaċ go ḃfeicfeaḋ sé droiċead áḋmuid, agus coill le n-a ais, agus fanaċt sa gcoill go ḃfeicfeaḋ sé teine faoi ṁeaḋon oiḋċe? Agus mór-ṁór dá mba beirt a ḃí ag fanaċt i mbád le n-a ċur ṫar aḃainn ṫug an ċoṁairle ḋó? Seaḋ, agus claiḋeaṁ cinn airgid agus dá ṗiostal aige le é féin a ċosaint?

Dá aosta é, ḋéanfaḋ an sgéalaiḋe seo an rud céadna sa gcás céadna!

VIII.

Ḃí sé n-a ḋuḃoiḋċe nuair a ḋúisiġ Brian Óg na nÉaċt istiġ i lár na coille. Ar nós gaċ duine ḋúisiġeann faoi spéir Dé, ní raiḃ aon aċar idir codlaḋ agus dúiseaċt ann, aċt ḃí sé n-a ḋúiseaċt de ġeit, agus a ṁeaḃair iomlán aige. Ċuiṁniġ sé ar an láṫair ar an mbeirt ḃádóirí ċur ṫar an aḃainn é, agus an ċainnt ḋiaṁair dorċa ḃí aca faoi ṫeine i gcoill faoi ṁeaḋon oiḋċe. Rinne sé magaḋ faoi n-a amaideaċt féin, agus áird ṫaḃairt orra; mar sin féin, d'eiriġ sé, agus ġluais leis ag féaċaint suas uaiḋ ar na spéirṫiḃ réaltógaċa ag iarraiḋ déanaṁ amaċ cé'n trát de'n oiḋċe ḃí ann.

Ṫáinic sé go tobann ar ḋoire beag, agus sruṫán ag imṫeaċt tríd, agus céard a ḃéaḋ le feiceál aige, ar ḃruaċ an tsruṫáin, aċt teine ṁaiṫ áḋmuid!

" Ní ag magaḋ fúm ḃí na bádóirí sin," arsa Brian Óg na nÉacht leis féin ; ḃí an droiċead aḋmuid róṁam, agus an ċoill, san áit aduḃraḋ liom go mbeidís, agus seo í an teine anois. . . . Is dóċa go ḃfuil sé n-a ṁeaḋon-oiḋċe," agus druid sé leis an teine go h-aireaċ.

Ní raiḃ sé i ḃfad n-a ṡuiḋe gur airiġ sé néal beag codalta ag tuitim—teas na teine agus túirse bóṫair is dóċa, aċt dá ṁéid dár ḟéaċ sé leis, níor ḟéad sé an codlaḋ ċoinneál ó n-a ṡúiliḃ. Ḃí sé idir dá néal nuair a dúisiġeaḋ de ṗreib é. Ċuir sé láṁ le n-a ċrios go beó—ḃí leis ; ḃí an dá ṗiostal, agus an claiḋeaṁ cinn-airgid i gceart. Má's naṁaid ḃí n-a ḟoċair, 'ní ċaillfeaḋ sé a anam gan troid ṁaiṫ. Annsin ċuala sé an gáiriḋ ba ḃinne agus ba ċeólṁaire dár ċuir aoiḃneas ar ċluais duine ariaṁ ; na céadta clogán beag airgeada a ḃí ag baint na meaḃraċ de. Na siḋeóga ċeap sé ḃeiṫ ann, agus rinne sé coṁarta na croise ar a ḃatais. Teiċeaḋ ar a anam, nó fód a ṡeasaṁ—ní raiḃ fios aige cé aca de'n dá rud ab ḟearr dó ḋéanaṁ. Idir an dá ċoṁairle sin a ḃí an fear óg nuair a ṫáinic rud éigin de ċois éadtrom ar a cúl, agus ċuir dá láiṁ beaga taise ṫart ar a ċloigeann go deas láġaċ muinntearḋa. Níor ṡíl Brian Óg na nÉacht ariaṁ, go mbíoḋ cleasaiḋeaċt de'n tsórt sin ag mnáiḃ siḋe le fearaiḃ óga saoġalta, istiġ i lár na coille craoḃaiġe faoi ṁeaḋon oiḋċe ! Dá síleaḋ—.

" Naċ tusa an gaisgiḋeaċ agus an ridire gan éalann," arsa glór banda, " agus tuitim do ċodlaḋ agus óigḃean ag teaċt ċugad n-a h-aonar faoi ṁeaḋon oiḋċe i gcoill ? " agus ḃí magaḋ agus fonóid sa nglór ; ḃí, agus croiḋe óg éadtrom gealġáireaċ.

Ṡíl Brian Óg na nÉacht labairt, aċt ní raiḃ ann

focal féin a ráḋ. Ṡíl sé a ċeann iompú go bfeiceaḋ sé an té labair, aċt níor leigeaḋ ḋó.

"Fan socair anois," ars an glór arís go magaṁail gealgáireaċ—ó, na clogáin beaga binne ceolṁara airgeada sin, ḃí an ṁeaḃair bainte aca de Ḃrian Óg! "Fan socair adeirim, nó súil ní leagfaiḋ tú orm ċoiḋċe," agus baineaḋ cling eile as na clogáin binne.

Ḃa leór le Ḃrian Óg an bagairt sin. A raiḃ aige ar an saoġal, do ṫiuḃraḋ sé é ar an noiméid sin, leis an té ḃí ag cainnt feiceál.

Leigeaḋ osna ar a ċúl—osna naċ raiḃ mórán de'n ḃrón ann.

"Seaḋ," ars an glór, "is dóċa go gcaiṫfeaḋ glacaḋ leat—má ḃí tú 'do ċodlaḋ féin, agus súil agat liom," agus ṡílteá ar an gcaoi a duḃraḋ é, go mb'é baraṁail an té labair naċ raiḃ sa saoġal seo aċt glacaḋ leis de réir mar ḃeireaḋ sé ort.

An glór arís agus casaḋ eile ann:

"Dá mba fear mise, agus súil agam le ógṁnaoi i gcoill, dar Crom! ní 'mo ċodlaḋ ḃéinn roimpe!

Ṡíl Ḃrian Óg na néaċt labairt.

"Ḃí do ṫost anois," ars an glór, "ní ġlacfaiḋ mé le aon leiṫsgéal uait . . . ní mar seo saṁluiġeaḋ dom go mbéaḋ an sgéal, mo ḃrón! Ní mar sin a ḃéaḋ sé i gceann de sgéaltaiḃ iongantaċa Don Armanta . . . aċt ní mar síltear bítear."

Ḃíoḋ casaḋ faoi leiṫ san nglór, le gaċ abairt: brón bréige agus éadtromaċt croiḋe agus dánaċt nár ḋúṫċasaċ, agus beagán beag de'n sgáṫ ṁaiġdeanaṁail ag baint na sál dá ċéile gaċ re seaḋ.

Ṫosaiġ na clogáin ċeólṁara arís.

"Sílim nár ṁian leat mé feiceál ar ċor ar bit—" beaḋ fios ag aon duine nar ṡíl an té a labair a leiṫéid

—"Aċt más mian, ná corruiġ! ná corruiġ go n-abróċaḋ leat é—agus má ḟeiceann tú ar ċor ar biṫ mé, feicfiḋ tú an iomarca ḋíom. Cá ḟios dom sin an eaḋ? File ár ndóiġ, file ó Ċiarraiḋe ḃí sa téaċ againn le goiriḋ, agus rinne sé aṁrán. Duḃairt sé san aṁrán naċ mbainfeaḋ aon óganaċ dá ḃfeiceaḋ mé na súile ḋíom go deó . . . agus naċ ḃfuil fios ag an saoġal naċ ḃféadfaḋ sé sin ḃeiṫ fíor? Naċ mbéaḋ sé túirseaċ ḋíom i gcionn lae? Agus maidir liomsa, sílim go mbéinn le mire i gcionn an lae, dá mbéaḋ súile aon duine sáiṫte ionnam ar an dóiġ sin . . . ní ḃeiḋ tusa mar sin; ár ndóiġ—"

Stop sí go tobann. Ḃí cuid beag, cuid an-ḃeag de ḃéasaiḃ na haimsire aice, agus maraċ ċoṁ ċorruiġṫe is ḃí sí, ní baoġal go n-abróċaḋ sí an méid sin.

Ḃain sí na lámaiḃ de ṡúiliḃ Ḃriain.

"Ná corruiġ do ċeann go n-abróċaḋ leat é!"

Ḋruid sí amaċ ó'n teine, agus ó sgáil na gcrann árd, áit a raiḃ loinnir ó ré agus ó réaltóig anuas uirri. Ḋeasaiġ sí í féin go tapaiḋ, agus go hiogṁaraċ, agus gan aon ḟeiceál ag Ḃrian Óg na néaċt uirri. Nuair a ḃí sí réiḋ duḃairt sí:

"Anois eiriġ 'do ṡeasaṁ, aċt ná iompaiġ do ċeann go n-abróċar leat é. Nuair adeireas mé a trí, tig leat iompú ar do ċois, le mé ḟeiceál. Aċt cuiṁniġ i dtosaċ ar ar ḋuḃairt an file ó Ċiarraiḋe . . . ó seaḋ, is beag nár dearmad mé a ráḋ leat gur faoi ré agus réaltóig i gcoill aduḃairt sé go gcasfaiḋe an t-óigḟear liom"—na clogáin binne sin arís! "Anois nuair adeireas mé a trí—a h-aon . . . a dó . . . a—ná iompaiġ! na iompaiġ adeirim!"

Ḃí an t-anam ag imteaċt as Ḃrian Óg na néaċt go ḃfeicfeaḋ sé cé ḃí ag cainnt leis. Is beag naċ ndeárna

sé féin gáiriḋ nuair ċuala sé an glór arís, ag ráḋ go cantalaċ, mar ḃéaḋ an té go mba leis é go haonraic sa gcoill—

“Céad sgread ṁaidne ort mar ċnapa! Naċ maiṫ a ḃí fios agam naċ seastá an oiḋċe!”

Annsin laḃraḋ go tobann:

“A trí!”

D'iompuiġ Brian Óg go beó ar a ċois, agus annsin ċonnaic sé an t-iongnaḋ. Ċonnaic sé bean óg rug bárr áilne léiṫi ó n-a ḃfaca sé féin ariaṁ de ṁnáiḃ os a ċoṁair amaċ, agus í ag uṁlú ḋó go maorḋa, díreaċ is dá mba i gcúirt ríoġ ḃéaḋ sí, agus go mb'é féin an rí. Maisiġeann solus na gealaiġe an saoġal dúinn, aċt creid mise ann, níl aon niḋ le fáġáil, le pé maise atá i mnaoi a noċtaḋ, ná níos éifeaċtaiġe, ná an ġealaċ céadna. Agus ḃí fios ag an óg-ṁnaoi seo é, ó ḋúṫċas nó ó ḟoġluim: ḃí sí n-a seasaṁ tamall beag amaċ ó sgáil na gcrann árd duaiḃseaċ giuṁaise, áit a raiḃ solus neaṁḋa na gealaiġe ag lonnraḋ anuas ar a ceann órḋa, agus solus dearg na teine ar a héadan beóḋa gáireaċ. Dá mba ar an stáitse i bPáras na Frainnce tógaḋ agus d'oileaḋ í, ní féadfaḋ sí í féin a ṡocrú ar ḋóiġ ní ba éifeaċtaiġe. Aċt an gléasaḋ ḃí uirri—gúna bán-ḋearg de'n tsíoda driṫleannaċ, agus é tarc ar a cosaiḃ ar an ḃféar ar gaċ taoḃ de; an cnapa sin, ar ċuir sí a céad sgread ṁaidne air, ba ċionntaċ leis an ngúna beiṫ tarc ar an ḃféar ar an ḋóiġ sin ċeapfaḋ duine gan eólas, aċt níorḃ é, ar ċor ar biṫ, aċt faisiún na linne sin imeasg uaisle Gaeḋeal. Duḃraḋ go raiḃ an gúna sin bán-ḋearg; aċt leis an gcaoi a raiḃ an dá ṡolus ag spóirt agus ag súgraḋ ar an síoda driṫleannaċ, ní féadfaiḋe a ráḋ cé'n daṫ de na céadtaiḃ daṫ ḃí air.

D'uṁluiġ sí arís go magaṁail mar ḋéaḋ agus duḃairt í

"Níor dhubhairt tú fós go raibh mé go hálainn," ar sise, agus pus ag teacht uirri.

Maidir le Brian Óg na nÉacht, an fear bocht! bhí bhfuigeadh sé Éire air, ní féadfadh sé focal a rádh. D'éirigh sé é féin, sgaoil sé siar a cheann nocht maiseach, chaith sé a dhá láimh amach uaidh, agus dubhairt:

"Tar annseo! Tar annseo! Tar annseo!" go díograsach, agus gach cor agus gach focal n-a chuireadh ó chroidhe.

Dhruid sí leis go mall maordha, agus beinn a gúna fada n-a láimh chlé aici, díreach is dá mba i gcúirt ríogh bheadh sí. Seas sí i bhfoisgeacht trí slat do Bhrian Óg, agus d'fhéach air go cruinn, agus eisean ar nós deilbh marmair, gan cor as, acht an falaing de'n chineál caittear sna Coláisdibh diadhachta aniar ar a dhruim.

D'fhorus d'aithne ar an ógmhnaoi nár taitnigh rud éigin léithi. Tháinic gruaim ar a malaibh.

"Ó! is sagart é!" ar sise agus tuit an croidhe uirri.

Dhúisigh an focal sin Brian Óg na nÉacht as a bhrionglóid.

"Sagart!" ar seisean, "ní sagart mise!" agus síltea gur chuir sé níos mó fuinneamh sa gcainnt, ná d'feil do dhuine a bhí n-a ádhbhar sagairt ráite roimhe sin.

"Acht t' falaing—"

"Ní clóca ghníteas sagart," ars Brian Óg na nÉacht go fuinneamhail.

"Agus ní gúna ghníteas bean," ar sise; "is mó an tsuim atá agat gá chur 'mo ghúna, ná ionnam féin," agus tháinic an pus bréige uirri arís. Acht nuair tug sí faoi deara go raibh an fear óg trí n-a chéile tháinic aithmhéala uirri agus dubhairt—

"Ná bac liom ar chor ar bith," ar sise, "níl ionnam acht girrseach beag óg éidtreóireach," agus d'éirigh a gáiridh

binn, a raiḃ céol na gclogán airgeaḋa ann, i n-uaċtar.

Aċt nuair ċonnaic sí an t-átas ṫáinic ar éadan Ḃriain Óig labair sí arís—

"Girrseaċ beag éidtreóireaċ, agus í ag umlú do'n sagart solamanta pobuil!"

Ṫáinic aṫrú eile ar éadan díograsaċ an fir óig.

"Ná déan gol a leinb! Ná déan gol!" ar sise go magamail, agus í ag druideaḋ leis.

Rug Brian Óg na nÉaċt ar láiṁ uirri, agus ṫug póg dá méaraiḃ fada caola go móḋaṁail.

"Fáilṫigim róṁat a Ḃainríoġain na coille!" arsa Brian Óg na nÉaċt.

"Tá cainnt aige mara bfuil ciall," ars an bean óg, díreaċ is dá mbéaḋ sí n-a haonar.

Ṫionnlaic sé go dtí an teine í.

"Tá an oiḋċe fionnfuaraċ, agus gan ort aċt gúna eadtrom—" na clogáin binne sin ag cur isteaċ air arís!"—agus nuair ċuirim an clóca seo tart ort, sgaoilim ḋíom anuas aon ċoṁarṫa sagartaċta ḃí orm ariaṁ—"

"Silim go bfuil ciall aige ċoṁ maiṫ le cainnt—agus dataṁalaċt!" léiṫi féin ḃí sí ġá ráḋ ar ndóiġ!

Ṡuiḋeadar beirt cois teine ar stumpa de ċrann.

IX.

Ḃíodar sgaṫaṁ maiṫ annsin gan focal ó ċeaċtar aca, eisean sna spéirtiḃ uaċtaraċa, agus ceapaḋ aige i gcúl a ċinn gur i mbrionglóid a ḃí sé, agus go mbéaḋ an ḃé imṫiġṫe nuair a ḋúiseóċaḋ sé as a ḃrionglóid, agus ise ag féaċaint isteaċ i gcroiḋe na teine, agus an gáiriḋ sin a raiḃ ceól na gclogán binn airgeada ann ġá ḋéanaṁ aice ó am go ham, de réir mar ḃíoḋ na smaointe greannṁara ag teaċt ċuici. Gaċ uile uair a dtosuiġeaḋ céol na gclogán sin, do ḋúisiġeaḋ Ḃrian Óg na nÉaċt as an mbrionglóid.

D'féaċ sí air ar a nós tobann féin.

"Is dóċa go gceapann tú gur girrseaċ ḃeag éidtreóireaċ mé," ar sise ag dearcaḋ idir an dá ṡúil air.

Níor fan sí le freagra uaiḋ, má ḃí sé n-a ċumas ceann a taḃairt uirri. Lean léiti:

"Aċt ní heaḋ ar ċor ar bit," ar sise, "aċt bean óg a bfuil aois agus ciall na Cailliġe Ḃéara aice . . . agus ní ar an gcasán ṗioc mé suas í, aċt í ċeannaċt go daor. . . ."

D'féaċ Ḃrian Óg na nÉaċt uirri faoi iongnaḋ. Ḃ'faċtas dó gur ċruaḋaiġ a héadan go mór ó connaic sé i dtosaċ í.

"Anois, caiṫfiḋ mé roinnt ceisteanna ċur ort," ar sise, "agus beiḋ fios agat annsin naċ girrseaċ beag éidtreóireaċ atá agat ionnam, má's duine le tuigsint tú, agus sílim gurab eaḋ."

Má ḃí ciall ná tuigsint ag Ḃrian Óg na nÉaċt ariaṁ, agus is eól dúinn go raiḃ, ní raiḃ splannc díoḃ fágtа aige faoi seo. Tosaiġ sí go tobann mear:

"Cár casaḋ na bádóirí leat?"

Dubairt sé nárḃ eól dó ainm na háite.

"Agus ar innis siad duit faoi ḋroiċead Áḋmuin agus an ċoill?"

"D'innis."

"Agus faoi'n teiniḋ ḃéaḋ fadaiġṫe sa gcoill sin faoi ṁeaḋon oiḋċe?"

"D'innis."

"Agus ar ḟiafruiġ siad ḋíot a mba sagart nó bráṫair tú?"

"Níor cuireaḋ ceist de'n tsórt orm, ní raiḃ cáll leis."

Ḃuail sí bárr a coise i n-agaiḋ na talṁan go feargaċ cantalaċ.

"Na plaiḋcí?" ar sise, "ní ḃíonn tuigsint ná meaḃair cinn ag an daorṡluaġ sgláḃaiḋṫe sin!"

D'iompuiġ sí air arís:

"Agus ní sagart tú?" ar sise.

"Ní heaḋ."

"Agus ní bráṫair tú?"

"Ní heaḋ."

"Agus ní Franncaċ tú?"

"Ní heaḋ—aċt céard tá agat i n-agaiḋ na ḃFranncaċ cróḋa?"

"Níorḃ ċáll dom an ċeist sin ċur ort," ar sise, "dá mba Franncaċ tú, ní ḃéadtá cúpla uair annseo sa gcoill liom, n-ár n-aonar gan—" agus ṫáinic craṫaḋ gránnda uirri, dá buiḋeaċas.

"Agus ní cáll dom, aċt an oiread, ḟiafruiġe ḋíot an ḃfuil aon éalann ort—

"Níl."

Ḋféaċ sí go cruinn air arís, ní raiḃ fios ag an ḃfear boċt an ar a ċeann nó ar a ċosaiḃ ḃí sé n-a ṡeasaṁ ag an ógṁnnaoi iongantaċ seo.

"Rinne na báḋóirí a gcuiḋ gnóṫa go maiṫ n-a ḋiaiḋ

sin féin," ar sise mar bhéadh sí ag cainnt léithi féin, "nó b'éidir gur i ndán dom a bhí sé ag Dia. . . .'

Rug sí ar láimh air, ar a nós tobann féin agus dubhairt í

"Pósfad tú," ar sise, chomh neamhchúiseach is dá mbéadh sí a rádh leis go raibh sé thar am aici dul abhaile.

Geit Brian Óg. Thug sise faoi deara é sin.

"Ná bí ag ceapadh," ar sise, "gur óigbhean ró-dhána mé, mar ní headh, acht bean mhodhamhail mhúinte oilte de bhunadh uaisle Gall-Gaedheal, agus marach an gábhadh 'n-a bhfuilim, ní abróchainn an focal adubhras, agus ní bhéinn annseo anocht . . . acht nárbh fheárr dúinn suidh ar an seanchrann cois na teine arís, go n-innseóchad fios fátha an sgéil duit. . . . "

Thionnlaic Brian Óg na nÉacht í go dtí an teine go huaibhreach agus go homósach.

"Mara raibh tú orra siúd chleachtaigh cúirteanna rìghthe ariamh," ar sise, "tá a subhailcí agat gan a ndubhailcí," agus d'umhlaigh sí dó.

Shuidheadar beirt.

"Thugas mo mhionn agus mo mhóid," ar sise, go bpósfainn an chéad fhear gan éalann, agus gan é beith n-a Fhranncach, bhéadh ag iarraidh dul thar an abhainn ag Cora an Ghabhair indiu—tusa an fear sin, agus na bádóirí chuireas amach leis an bhfear sin a threórú chugam, chuireadar chugam tú: bhfuil tú sásta, nó —?

Greim láimhe an freagra fuair sí; agus leis an gcaoi d'fhéach sí air, ní bhéadhtá ag dul amudha 's a rádh go mb'in é an freagra ab fheárr léithi.

"Agus sé an fáth go dtugas an mhóid sin," ar sise, "mar, dá mb'é an diabhal féin é, b'fheárr liom agam é ná Tomhalltach Tréan— "

"Agus cé hé an Tomalltach Trean seo?"

"Nach iad na smaointe atá ar fuaidreamh orm anocht!"

ar sise, " act is tusa is cionntac leis ; ní féadfad duine a sgéal féin innseact duitse i ndiaid céile, ó tús deire ; mar ceappfad sé, gan aon acar, go raib aitne aige ort le n-a beó, agus go raib fios agat an cuid ba mó de'n sgéal ceana féin. Act maidir le Tomalltac Tréan— "

Táinic creatad na heagla uirri nuair a cuimnig sí air.

" An Tomalltac Tréan seo, bí sé sa gcaisleán againn i bfad sul má rugad mise, 'n-a giolla eac ag m'atair—sé Sir Séamus de Lása m'atair, b'éidir gur cuala tú caint air—agus 'c uile lá ariam, com fada siar is téideann mo cuimne, bíod eagla orm roime. Síleas trát go mb'é an diabal féin é, agus go raib crúba faoi istig n-a brógaib, i n-ionad cosa ; act ní rabas act 'mo páisde an uair sin . . . ar cuala tú aon torann sna sgeacaib annsin tall ? " agus druid sí isteac leis an bfear.

D'éisteadar beirt tamall.

" Sionnac a bí ag srónac tart ag iarraid béile," arsa Brian Óg na nÉact, agus cuir sé lám cosanta tart uirri.

" —— annsin, nuair a cualas go raib mé féin agus mo mátair le dul do'n Frainnc, le cuairt a tabairt ar a muinntir, ní raib aitméala orm ag fágáil na tíre seo, mar béinn sgarta le Tomalltac Tréan . . . act mo léan ! cuiread n-ár dteannta é, le n-ár dtionnlacan ! Nac mé gol go fras nuair cualas go raib sé ag teact ! Agus bí fios ag an gcladaire cé'n eagla bí orm roime. Agus bí fios ag m'atair é, com mait céadna . . . agus nuair do lean sé mo mátair do'n Frainnc, ba mór an spóirt aige, i ndiaid dínnéara, nuair a bíod sé féin agus na hoifigig eile airm, ag ól fíona, Tomalltac Tréan a bagairt ormsa . . . agus sa leabaid liom féin, trát bagruigtí mar sin orm é, ní féadfainn néal codalta

déanamh—b'fhactas dom go gcualas glórtha daoine ar imeall na coille shoir— " agus druid sí isteach le Brian Óg n nÉacht.

Chuireadar beirtcluas orra féin.

Labair ublachán i bhfad uatha.

" An t-ublachán ag labhairt leis an oidhce," arsa Brian Óg na nÉacht.

" Agus anois, táim luaidhte leis ag m'athair," ar sise, " mar tá greim aisteach éigin ag Tomhalltach Tréan air, agus marach gur éaluigh mé uatha anocht, le pé duine i riocht fir sheolfadh Dia chugam a phósadh, béinn 'mo chéile aige ar maidin . . . sin é dubhairt m'athair. Agus dubhairt an Rí go mba mhaith leis féin bainis Ghaedhealach feiceál, mar nach bhfaca sé ceann ó tháinic sé sa tír—"

" Cé'n Rí adubhairt sin ? " arsa Brian Óg na nÉacht.

" Rí Séamus ar ndóigh."

" Agus ce'n baint atá ag Rí Séamus, ná ag aon diabhal eile de ríogh le do chleamhnas-sa ? "

" É bheith sa teach againn, ár ndóigh, ag fanacht go mbeidh an soitheach béaras do'n Fhrainnc é ar fágháil—"

" É sa teach agaibh—"

" Seadh : cá raibh tú ar chor ar bith, nár chualais na sgéalta móra ? Nár chuala tú faoi'n gcath millteach tugadh cois Bóinne cúpla lá ó shoin, mar ar briseadh ar Shéamus, agus an chaoi ar imthigh sé leis, gan fanacht le crúdh caillte chur faoi n-a chapall, gur shroich sé Áth Cliath ? "

Focal faoi níor chuala Brian Óg na nÉacht.

" Agus tá uaisle Gaedheal n-a fochair againn-ne, agus iad ag ithe a n-iongan le olc leis, nár leig an Rí meatta dóibh, fanacht le seasamh i n-aghaidh a naimhde, gan iad tabhairt annseo adtuaidh leis féin a thionnlacan . . . agus anois ó's maith leis bainis Ghaedhealach feiceál caithfidh mise Tomhalltach Tréan a phósadh ar maidin—"

"Dá mbéadh rígte agus uaisle an domhain mhóir ann, ní leigfinn-se dóibh an cleamhnas sin a déanamh," arsa Brian Óg na nÉacht go fíochmhar, agus d'fháisg sé lámh chosanta tart uirri.

"Sin cainnt taithnigheas liom ó fhear, a . . . a . . . nach ait nach eól dom t'ainm ná do shloinneadh, agus aithne agam ort leis an tsíoraidheacht, fé mar mhothuighim—"

"Brian Óg Ó Dálaigh atá orm," ars Brian Óg go mórdhálach.

"Is binn liom é mar ainm, agus is uasal," ar sise.

"Acht nach feárr dúinn," ar seisean "beith ag bogadh as seo a . . . a . . ."

"Isbéal de Lása—"

"Nach feárr dúinn beith ag imtheacht as seo, ar eagla go mbeidhfí ar do thóir a Isbéil, a chuid," arsa Brian Óg na nÉacht.

"Ní baoghal dúinn," ar sise, "támuid ceithre míle ó'n teach."

Bhí an Rí agus a mhuintir ag déanamh fleidhe gan mórán achair uatha—ba chuma leó ; bhí an faolchú alpach ag amhastraigh ar shleasaibh an tsléibhe i bhfogus dóibh—ba chuma leó ; bhí an broc ag faire n-a-pholl—ba chuma leó ; bhí an torc ag smúracht roimhe sa gcoill ar thóir bidh—ba chuma leó. Ba chuma leó aon nidh—nárba leó an saoghal, agus saoghaltaí nár cruthuigheadh fós . . . ?

X.

Aċt níorḃ fada gur cuireaḋ i gcéill dóiḃ daoine eile beiṫ ar an saoġal seaċas iad.

Dúisiġeaḋ as an aisling ġráḋa n-a raḃadar go tobann iad, nuair ċualadar ċuca tríd an gcoill torann agus fotrom eaċraiḋ, agus iad ag baint ceóil as an talaṁ. D'eiriġeadar de ġeit ar ċlos an ċeóil sin dóiḃ; aċt ḃí sé fánaċ aca beiṫ ag iarraiḋ éalú—ḃí sé ró-ḋeireannaċ, agus ba léir go bfaca na marcaiġ an teine.

Ḃí faitċíos an tsaoġail ar an mnaoi óig, ar Isbéal de Lásaiġ, nuair ċuiṁniġ sí ar Ṫoṁalltaċ Tréan ar ball roiṁe sin, agus é i bfad uaiṫi; aċt nuair a ḃí an ċontabairt buailte léiṫi, d'eiriġ sí ċoṁ ċróḋa le torc i sáinn. Ní raiḃ le déanaṁ aca aċt a bfód a ṡeasaṁ.

Ċúladar beagán mar ḃí carraig ṁór taoḃ ṫiar díoḃ, agus ba ṁaiṫ an taca aca í.

"Bíoḋ na piostail agatsa a Isbéil a ċuid," arsa Brian Óg na nÉaċt. "Táid i rioċt caiṫte. Troidfeadsa leis an gclaiḋeaṁ—níor ċlis Cinn-Airgid ariaṁ orm fós."

"Siúd ċugainn iad!" arsa Isbéal go réiḋ ciúin, agus díreaċ ar an láṫair sin, siúd ċuca naonḃar marcaċ, agus níorḃ faċtas ariaṁ a leiṫéidí eile de ġramaisg, sa mbaile nó i gcéin. Ḃí Toṁalltaċ Tréan n-a ċeannaire orra, agus nuair a leag Brian Óg na nÉaċt súil de'n ċéad uair air ṫuig sé nárḃ iongnaḋ eagla beiṫ ar aon óġṁnaoi roiṁe. Tuirling sé de léim dá ċapall, agus ó ḃí an ḃeirt leanán ar an dorċadas ní faca sé iad. Aċt connaic Brian Óg na nÉaċt eisean go rí-ṁaiṫ, agus é i solus na teine: má ḃí sé cúig troiġṫe ar aoirde sin a raiḃ; aċt mara raiḃ aon aoirde ann, ḃí leiṫead de

faras-barr. Síl Ḃrian Óg na nÉact nać ḃféadfaḋ aon ḟear rugaḋ ḃeit ċom leatan leis, agus maidir le n-a guailniḃ ḃí air, níl aon ċur-síos ná innseaċt sgéil orra le méid. Ṫuit a hata dá ċeann nuair léim sé dá ċapall, nó b'éidir go mb'amlaiḋ gur baineaḋ de é le géag crainn sa gcoill, agus ribe gruaige ní raiḃ ar an gcloigeann cruaiḋ cnámaċ liaṫróideaċ sin, aċt an oiread is ḃéaḋ ar sgáṫán; an té go mbéaḋ fios aige nać raiḃ ribe air nuair do rugaḋ é, agus nár fás ribe air ariaṁ, ba ṁó an t-uaṫḃás ċuirfeaḋ sé air.

Dá gcloisfeá na mionna móra ḃí gá spalpaḋ aige nuair nać raiḃ aon duine ann roiṁe! Ḃí an ḃeirt leanán ċoṁ socair le dá ċoinín, agus súil aca go mb' éidir go nglanfaḋ gramaisg na heaċlainne agus a gceannaire leó, nuair nać raiḃ an ċreaċ rómpa.

"Ná cait go ḃfeice tú go mbeiḋ fios aige sinn-ne ḃeiṫ annseo," ars Ḃrian Óg na nÉact i gcogar.

Aċt is geárr go raiḃ fios aige sin.

"Lorg a cos annseo agam!" ar seisean n-a ṡeanḃéic agus dar—ní fada go mbeiḋ na cosa féin agam, seaḋ agus!" agus siúd ar agaiḋ é i dtreó na ḃeirte agus lann n-a glaic.

Sgaoileaḋ an t-urċar go tobann, aċt ní hé Toṁalltaċ Tréan a tuit, aċt duine dá luċt leanaṁna. D'imtig an leat is mó den ċuid eile leó sna ḃfáisgiḃ le eagla. Caiḋ fios ár ndóig, cé méid fear armta ḃí i ḃfolaċ sna sgeaċaiḃ? Caiṫfear áḋmaċtáil aṁtaċ, go raiḃ a ċuid féin de'n ṁisneaċ ag Toṁalltaċ Tréan: ní dearna an t-urċar a sgaoileaḋ faoi aċt mar ḋéanfaḋ an grios do'n tarḃ buile; siúd ar agaiḋ arís é, a ċeann cruaiḋ cruinn faoi aige, cuḃar le n-a ḃéal, agus fuinneaṁ faoi a leagfaḋ teaċ. Sgaoileaḋ an dara urċar faoi, agus é

i ḃfoisgeaċt deiċ slat do'n ċarraig mar a raiḃ an ḃeirt leanán aċt má sgaoileaḋ, doċar ní ḋéarna sé ḋó.

Leig Isbéal boċt osna.

Ḃí Ḃrian Óg na nÉaċt ar aġaiḋ beagán ó Isbéal, agus é ċom ciúin le cat béaḋ ag faire luċóige agus ċom haireaċ; ḃí a ċlaiḋeaṁ réiḋ aige le cur trí ċorp a naṁad, agus ní ḃéaḋ aon ċall dó fuinneaṁ ċur san amus—déanfaḋ an fear buile ḃí ċuige é sin é féin, mar ḃí fuinneaṁ na seaċt ndiaḃal déag faoi san ruatar mire sin. Aċt níor sáiteaḋ Toṁalltaċ ar ḃárr claiḋiṁ: nuair ḃí sé beagnaċ buailte leis an náṁaid, agus bárr na lainne le n-a ġualainn, ċroċ sé suas é féin le luas lasraċ, gur buaileaḋ a ċloigeann cruaiḋ cruinn faoi uilinn Ḃriain Óig na nÉaċt gur cuireaḋ an láṁ sin, agus an claiḋeaṁ a ḃí i ngreim innti, i n-áirde go neaṁurċóideaċ, agus gur caiteaḋ meaḋċan agus fuinneaṁ Toṁalltaiġ Ṫréin isteaċ ar Ḃrian Óg na nÉaċt go ndeaċa an ḃeirt aca go talaṁ ag coiṁlint agus ag coraiḋeaċt le ċéile.

Ṡíl an fear íseal, (agus is é a ḃí i n-uaċtar), ṡíl sé a lann ġéarr féin a ċur i gcroiḋe Ḃriain, aċt fuair sé aon ḃuille aṁáin de ḃata trom sna haltaiḃ ó Isbéal, gur cuireaḋ a lann cúpla slat uaiḋ. Maiḋir le luċt leanaṁna Toṁalltaiġ Ṫréin, an méid díoḃ nár imtiġ leis an eagla, ṡíleadar siúd naċ raiḃ sa láṫair aċt an fear a raiḃ Toṁalltaċ Tréan ag troid leis, agus ní ḟaca aon duine aca ariaṁ fear naċ raiḃ Toṁalltaċ i n-ann a ċlaoiḋ i gcoṁrac colna. Nuair ċonnaiceadar an ḃean óg áṁ, táiniceadar uirri le ruatar, gur ċaiteadar eangaċ teann ṫart uirri, go raiḃ Isbéal boċt de Lásaiġ i sáinn ag a naiṁde.

Liúġ níor leig sí. Osna níor éalaiġ uaiṫi agus a

sgáṫṁaire is ḃí sí ar ball beag roiṁe sin, nuair naċ raiḃ an ċontaḃairt n-a gar.

Ḃailiġeadar tart ar an mbeirt a ḃí ag coiṁlint ar an talaṁ go ḃfeicidís an troid. Caḃair ná congnaṁ níor ṫugadar dá gceannaire ; ní eisean ḃéaḋ buiḋeaċ díoḃ dá dtiubraḋ—ḃeiṫ ag ceapaḋ naċ raiḃ sé i n-ann ógánaċ bog mar é a ċlaoiḋ !

Ar ṡíl tú meall feóla a sgiobaḋ ó leoṁan ocraċ ariaṁ ? An dtuigeann tú cé'n sórt troda ḋéanfaḋ an beiṫiḋeaċ sin, dá mbeireaḋ sé ort tar éis a ḋéanta ? Má ṫuigeann, tá fios agat cé'n sórt troda rinne Toṁalltaċ Tréan le Brian Óg na nÉaċt. Naċ raiḃ a naṁaid tar éis a ṁeall feóla do sgiobaḋ uaiḋ, agus naċ n-eireóċaḋ leis a ṫaḃairt ċun siuḃail maraċ é féin ḃeiṫ san áirdeall, agus a ṫeaċt air i n-am ?

An t-ógánaċ a ḃású, sin é ḃí uaiḋ agus ní a ṁalairt. Ḃíodar annsiúd beirt ar an talaṁ ag únfairt, agus gaċ aon osna túirse agus liúġ múċta asta. Ba ċumasaiġe Toṁalltaċ go mór fada ná Brian Óg na nÉaċt, aċt ba sgiobṫa Brian. Uaireannta, ṡílteá go n-eireoċaḋ leis an ḃfear íseal na fiacla cruaḋa, nó na hiongain ró-ḟada, ċur i gcluais nó i sgórnaċ a naṁad ; aċt ċasaḋ agus lúbaḋ Brian Óg na nÉaċt é féin ar nós eascon, agus d'éaluiġeaḋ uaiḋ. É féin a ċosaint, imṫeaċt ar ċaoi éigin ó'n anfa ċuṫaiġ seo ḃí ag iarraiḋ é ċur dá ṫreóir, an t-aon rud aṁáin a ḃí ó Ḃrian Óg. Dá ḃféadfaḋ sé éirġe n-a ṡeasaṁ, ċeap Brian Óg go mbéaḋ leis, go dtiubraḋ sé a ḋóṫain le déanaṁ dá naṁaid dá ċumasaiġe é. Ṡeas sé go maiṫ ḋó freisin é féin ḃeiṫ ar a ċosaint agus ar a aire, agus a naṁaid ḃeiṫ le mire, mar ḃéaḋ beiṫiḋeaċ allta ann, nó tarḃ buile go gcraṫ-faiḋe cirteaċ dearg ós a ċoṁair.

Uair aṁáin agus a ḋá láiṁ ṫart ar ġuailniḃ

Ṫoṁalltaiġ ag Brian, (agus is ar éigin a ndeaċa siad ṫart), ṡíl an fear íseal é ḃualaḋ san éadan le n-a ċloigeann cruaiḋ cruinn maol. Dá ḃfuiġeaḋ Brian Óg na nÉaċt an buille sin agus an fuinneaṁ ḃí leis agus an meaḋċan ḃí taoḃ ṫiar de'n iarraċt, ḃí deire a ré agus a ṡaoġail ann ; aċt ní ḃfuair, mar d'eiriġ leis é féin tarraingt ar leaṫtaoḃ ó'n mbuille, agus marar leagaḋ an crann beag táinic sa mbealaċ ar ċloigeann Ṫoṁalltaiġ craṫaḋ go mór é, agus tuit cuid ṁór de'n duilleaḃar anuas ar an mbeirt ḃí ar an talaṁ, agus aon éan beag aṁáin ḃí n-a ċodlaḋ n-a neid, d'eiriġ sé agus d'imṫiġ leis ag sgréaċġail sna spéirṫiḃ.

Is beag naċ ndeaċa Isbéal de Lása, a ḃí istiġ 'n-a heangaċ faoi ċúram beirte, agus í ag féaċaint ar an gcoṁrac diaḃalta seo, is beag naċ ndeaċa sí i ḃfanntaise.

Ḃí an oiḋċe ag eirġe roinnt dorċa, mar ḃí an ġealaċ faoi agus sgamaill ṁóra ag gluaiseaċt treasna na spéire ; aċt nuair d'eiriġeaḋ na lasraċa aníos as an teine ṁóir áḋmuid, nuair do ṡéideaḋ an ġaoṫ an griosaċ, do ḋattaoi an ḃeirt iomaiḋṫeóir de réir daṫa na lasraċa d'eiriġeaḋ aníos as an teine. Annsin b'uaṫḃásaċ an feic iad ag únfairt ar an talaṁ, ar an mbogán agus ar an gcruaḋán, agus an ḃeirt aca tugṫa traoċta. Maraċ an óigḃéan uasal sin Isbéal de Lása beiṫ sa láṫair . . . seaḋ maraċ sin, d'ḟéadfainn níos mó a ráḋ faoi. . . .

Lúb dár ċuir Brian Óg na nÉaċt ḋe, agus fuair Toṁalltaċ Tréan a faill air. Níorḃ leis doḃ' ḟailliġe é. D'eiriġ leis a ṡeanġreim, an greim sin nár bogaḋ coiḋċe aċt an oireaḋ is ḃogfaḋ an broc a ġreim agus é i ngreim i gcnáṁ, d'eiriġ leis an greim sin d'ḟáġáil ar Ḃrian Óg. Dá mbéaḋ neart Ċonċulainn sa ḃfear óg ní féadfaḋ sé imṫeaċt ó'n ngreim sin. D'ḟáisg Toṁalltaċ,

agus d'fáisg agus d'fáisg gur tosuiġ súile an fir óig ag éirġe amaċ as a ċloigeann le teann an fáisgṫe sin. Aon osna beag aṁáin, agus ċuaiḋ Brian Óg na néaċt i laige. . . .

Ba ṁór an trócaire ó Ḋia é go raiḃ Isbéal de Lása i bfanntaise, agus naċ bfaca sí an fáisgeaḋ marḃánta sin ; dá bfeiceaḋ, is baoġalaċ gur i bfanntaise gan críoċ d'fanfaḋ sí.

D'éiriġ Toṁalltaċ Tréan—ar a dá ċois deire a mb' fóbair dom a ráḋ—d'éiriġ an fear íseal n-a ṡeasaṁ, d'féaċ tart ar a luċt leanaṁna go ṁórḋálaċ, mar ḃéaḋ sé ag tabairt a ndúbṡlán ċun troda. Aċt ní raiḃ aon duine sátaċ amaideaċ ann le coṁrac tabairt dó.

"Ceanguiġtear an preabaire sin le téadaiḃ caola cnáibe, agus nuair ḃéas sé i n-ann cos a ċur faoi, siuḃlaḋ triúr agaiḃ leis go dtí an caisleán. Má imṫiġeann sé uaiḃ—" aċt níor ḋubairt sé cén mí-áḋ a d'imreóċaḋ sé orra, dá leigfidís dó éalú.

Anonn leis annsin go dtí an áit a raiḃ Isbéal de Lása 'n-a luiġe san eangaċ. Sé Toṁalltaċ Tréan, a ḃí ag cromaḋ ós a cionn, an ċéad rud ar leag sí súil air tar éis a fanntaise ċur ḋí.

"Cá bfuil Brian ?" an ċéad focal adubairt sí sul má d'aitniġ sí cé ḃí ann.

Nuair d'aitniġ ċuaiḋ sí i bfanntaise arís.

"Ná ! ná !" arsa Toṁalltac, "Brian atá air ; níor ċualas cainnt ar aon Ḃrian tart san gceanntar seo, aċt is geárr go mbeiḋ fios cé hé agus cé'n smaċt ċuirfeas an Rí ar biṫeaṁnaċ bíos ag iarraiḋ éalú le mnaoi atá luaiḋte le fear eile."

Nuair d'éiriġ Isbéal as an bfanntaise arís, ḃí sí ar aon capall le Toṁalltaċ Tréan, láṁ leis siúd tart uirri,

agus iad ag gluaiseaċt tríd an gcoill i dtreó tiġe aṫar na mná óige.

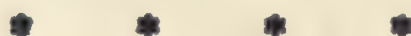
Ḃí Brian Óg na nÉaċt agus a ġárda tamall maiṫ rómpa,

XI.

Leig dom fear go mba ṁór le ráḋ é le n-a linn a ċur i n-aiṫne duit, a léiġṫeóir.

Is Rí é de réir a ḋúṫċais, agus de réir dliġe, bíoḋ is naċ ḃfuil cosaṁalaċt ró-ríoġḋa air i láṫair na huaire seo ; is rí é, bíoḋ is go ḃfuil trí ríoġaċt caillte aige, agus é ar a teiċeaḋ ó'n tríoṁaḋ ceann ; is Rí é má's claḋaire, agus is claḋaire é, má's rí.

"Séamus Stuart, rí na hAlbann agus na nOileán, Ṡasana, Éireann agus na Frainnce!" agus uṁluiġ dó a léiġṫeóir, má toġruiġir.

Tig linn a ḋul isteaċ n-a ṡeómra codalta i gcaisleán ná Lásaċ, ós iad ár seanċáirde ó'n gColáisḋe Gaeḋealaċ i Liosbon, an Ceallaċánaċ agus an Doṁnallaċ, atá ós cionn a ġárda cosanta agus faire, agus ní ró-ṁaiṫ taiṫniġeann an cuid sin d'obair ṡaiġdiúra leó aċt an oireaḋ.

Ar t'anam ná déan aon torann ar eagla go ndúiseóċtá é. Tá sé tar éis droċ-oiḋċe a ċaiteaṁ—d'ḟan sé féin agus na hoifigiġ tug sé leis ó'n mḂóinn n-a suiḋe go raiḃ sé ag tarraingt ar ḃriseaḋ an lae, ag caiteaṁ na fleiḋe d'ulṁuiġ Sir Séamus de Lása dóiḃ ; agus nuair a ḃí a ndótain de'n ḟíon ólta aca, d'iompuiġeadar ar an uisgebeata Gaeḋealaċ, agus ba ċeart go mbéaḋ a ḟios ag an saoġal naċ réiḋtiġeann an dá ḋeoċ le

ċéile go ró-ṁaiṫ, mórṁór agus duine gan cleaċtaḋ ḃeiṫ aige ar an dara deoċ.

Naċ é tá corruiġteaċ n-a ċodlaḋ! Féaċ é ag oibriú a ḋeasóige mar ḃéaḋ sé ag griosaḋ capaill ċun tuille siubail. A' gcluin tú é! Ag griosaḋ a ċapaill atá sé n-a ḃrionglóid imniḋeaċ; seaḋ, gá ġriosaḋ le lasg agus le spór. Aċt ní call duit ḃeiṫ sgáṫṁar, a Rí—an capall duḃ sin atá fút, agus tú ag teiċeaḋ ó Ḃóinn, níl a ṡarú i nÉirinn, agus níl aon goir ag do ċliaṁain Liam teaċt suas leat ar a eaċ bán féin, dá feaḃas é. Agus má eiriġeann leis teaċt suas leat féin, ní baoġal duit a Rí aċt an oireaḋ—naċ ḃfuil an Sáirséalaċ cróḋa 'do ṫeannta, agus sgoṫ airm na hÉireann leis, má's dá mbuiḋeaċas féin é; agus déanfaiḋ siad an ċosaint sin go calma má's gáḃaḋ é. Seaḋ, iompuiġ ar an taoḃ eile—b'éidir annsin go mbéaḋṫá níos socaṁla, agus níos sásta t'intinn. . . .

Cé'n ċainnt sin ort faoi'n luing, a rí? Naċ eól duit go n-innseoċaiḋ an luċt faire ḋuit a ċúisge is feicfear bárr a cuid crann ós cionn na bóċna, agus go ḃfuil do ċapall breáġ duḃ, faoi ḋiallaid agus éide san eaċlainn ullaṁ 'do ċoṁair! Agus dá ḃfantá annseo imeasg na nGaeḋeal atá dílis ḋuit, cá ḃfios naċ mó an fáilte ḃeaḋ róṁat, agus gur mó an meas ḃéaḋ ort, ná imṫeaċt leat ṫar sáile: ná bíoḋ an iomarca muiniġine agat as do ḃráṫair, Louis na Frainnce aċt oireaḋ, a Rí—cos ná láṁ leis ní ċorróċaiḋ seisean ar do ṡon, mara ndéanfaiḋ sé é ar a ṡon féin agus ar son na Frainnce. . . .

Go bog réiḋ, a Rí! naċ deirim leat naċ call duit an imniḋe agus sgoṫ na nGaeḋeal do do ċuṁdaċ: mara gcreideann tú mé, go ḃfuil do luċt cosanta ar an aire, agus n-a lánḋúiseaċt cuir cluas ort féin agus éist leis an mbeirt ógánaċ a rinne an gaisge mór cois

bóinne, agus atá taob amuig de do doras annsin, ós cionn an gárda cosanta. . . .

Dá mbéad Rí-Séamus 'n-a dúiseact do cloisfead sé comrád ar seancáirde ó Coláisde na nGaedeal i Liosbón, an Ceallacánac ó Corcaig, agus an Domnallac ó Tír Conaill cuige isteac tríd an doras:

"Agus cé mar taitnigeann an tsaigdiúract leat, a Ceallacánaig?" An Domnallac a cuir an ceist.

"Ní mó ná go mait taitnigeann an cuid seo de'n obair liom," ars an Ceallacánac, "má's ar rí féin atá duine ag déanam an faire, is trom túirseac an obair i beit do suide taob amuig de doras—"

"Mórmór an trát seo d'oidce díreac roim an lá," ars an Domnallac.

"Marac gur dearmad tú na cártaí anois, a Domnallaig, d'féadfad an beirt againn cuid de'n oidce cur isteac go pléisiúrac."

"An mbéad docar dom dul amac san seómra mór," ars an Domnallac, "connaiceas clár fitcille ann aréir silim: ba breág an rud cluitce—"

"B'fearr gan a dul: dá ndúiseócad an diabal sin de ríog, agus dá gcuirfead sé fios ort agus tú amuig—"

Músgailt ná dúiseact ní déanfaid sé go mbeid sé n-a árdlá, agus ar ól sé aréir," ars an Domnallac, "agus dá ndúiseócad féin, tuige a gcuirfead sé fios ormsa? Ár ndóig, ní ag iarraid a cosa nigeacán béad sé," ar sé ag labairt go fonomaideac.

B'eo í an céad oidce ag an Domnallac ar gárda an ríog, agus ní raib fios aige céard go mb'éidir béad air déanam dó, dá n-iarrtaoi air é. Agus an t-eólas a bí ag an gCeallacánac ar mórdáil a comráidí tosaig sé beit ag sprocad as.

"A cosa nigeacán—sin é díreac an céad rud bíos

uaiḋ gaċ maidin ar ḋúiseaċt dó,'' ars an Ceallaċánaċ ag baint as an ḟir eile, '' agus ós tú an t-oifigeaċ is sóisirige ar an ngárda anoċt, a Ḋoṁnallaiġ, agat-sa ḃéas an onóir—''

Sgaoil an Doṁnallaċ mionn marḃánta uaiḋ : dá gcloiseaḋ an Rí Séamus an ċainnt aduḃairt sé, ní buiḋeaċ ḋe ḃéaḋ sé.

Mara raiḃ gáiriḋ ar ḃéal Ċeallaċáin an ġrinn ḃí magaḋ agus gáiriḋ magaṁail n-a ċroiḋe agus faoi n-a ṡúil. Ḃa ṁór an greann aige i gcoṁnaiḋe ḃeiṫ ag baint as a ċaraid, a mba tréise ann an ṁórḋáil ciniḋ ná aon tréiṫ eile.

'' An Coirnéal Mistéal, agus an Sáirséalaċ féin, naċ ndearnadar é? Agus nár ċeapadar go mba ṁór an onóir ḋóiḃ cosa an ríoġ a niġeaċán ; seaḋ, agus cuidiú leis an ḃfear boċt le n-a ḃríste caol glúnaċ ṫarraingt suas ṫar a ċeaṫraṁnaiḃ—''

'' Déanaḋ an diaḃal é, aċt ní ḋéanfaiḋ Doṁnallaċ go bráṫ é? '' ar seisean, agus d'eiriġ sé n-a ṡeasaṁ go hárdnósaċ mórċúiseaċ, agus an ṁórḋáil ciniḋ ag sileaḋ uaiḋ.

B'éigin do'n Ċeallaċánaċ a ṡeanġáiriḋ ḋéanaṁ faoi. Cé'n spóirt a ḃí ann ḃeiṫ ag déanaṁ grinn faoi duine nár tuig a leiṫéid! Dá mbéaḋ dreas pionnsaiḋeaċta uaiḋ, agus cuṫaċ ċur ar an Doṁnallaċ le n-a ċuid grinn, d'féadfaḋ sé a leiṫéid ḃeiṫ aige am ar biṫ.

D'féaċ sé go greannṁar ar ḋeilḃ na mórḋála ciniḋ, ḃí n-a ṡeasaṁ ar nós saiġid, ós a coṁair amaċ.

'' A Ḋoṁnallaiġ a ċroiḋe,'' ar seisean, '' sílim gur le ḃeiṫ do ṡagart rugaḋ tú.''

Ḃí láṁ a ċarad ar dornċla a ċlaiḋiṁ : ḃí sé idir ḋá ċoṁairle—arḃ ṁasla ḋó an focal aduḃraḋ nó a ṁalairt?

"Aċt n-a ḋiaiḋ sin féin," ars an Ceallaċánaċ, agus ní raiḃ uaiḋ aċt an fearg ḃí ag teaċt ar a ċaraid a ṁúċaḋ, "aċt n-a ḋiaiḋ sin féin, tú a rinne an obair claiḋiṁ ós cionn na Bóinne—"

Tráiġiġ rabarta na feirge i gcuisleaċaiḃ an Ḋoṁnallaiġ coṁ tapaiḋ is do tuill sé. Ba ṁil beaċ aige i gcoṁnaiḋe an molaḋ.

"Ba ṁór an spóirt beiṫ ag troid!" ar seisean ċoṁ gliondaraċ le páisde sgoile.

"Abair é!" ars an Ceallaċánaċ, agus marar aontuiġ sé le n-a ċaraid faoi aon niḋ eile d'aontuiġ sé leis sa mbaraṁail sin.

"An t-oifigeaċ Ollándaċ sin táinic do ċoinne—" ars an Ceallaċánaċ; ba ġreann aige beiṫ ag éisteaċt le n-a ċaraid dá ṁolaḋ féin, agus fios aige go ndéanfaḋ sé a leiṫéid aċt an fail ḋfáġáil.

"A' bfaca tú é? A' bfaca tú an buille tugas anuas ar ṁullaċ a ċinn dó, nuair teip air mé sáiteaḋ? Dar a' leabar! go muineál anuas ċuaiḋ an claiḋeaṁ ann—agus nuair tuit dá taoḃ a ċloiginn anuas ar a dá ġualainn, ḃí an snaois céadna ar aċan taoḃ de'n dá leiṫ!"

Ċualadar gíosgán na leaptan istiġ i seómra codalta an ríoġ, agus ċuireadar cosg le n-a gcuid cainnte go beó.

"Amaċ leat a Ḋoṁnallaiġ, agus fáġ an t-uisge te; tá Rí Séamus n-a ḋúiseaċt, agus beiḋ sé ag glaoḋaċ ort le n-a ċosaiḃ a niġeaċán," ars Ceallaċánaċ an ġrinn, nár féad gan magaḋ déanaṁ dá mbeaḋ sé i mbéal an báis féin.

Mionn mór an t-aon freagra aṁáin a fuair sé ó'n Ḋoṁnallaċ.

Aċt ḃí an rí n-a ḋúiseaċt. Ċaiṫ sé é féin ar ċnáṁ

a ḋroma i leabaiḋ ṁóir órnáiḋeaċ na Lásaċ, áit ar ċodail iarlaí Normánaċa, agus taoisiġ Gaeḋeal go minic roiṁe sin. Ḃain sé searraḋ agus casaḋ as féin, gur ṡocruiġ sé a ċeann go socair compóirteaṁail ar an aḋairt. Aċt an ṗian a ḃí n-a ċeann—ċaiteaḋ sé labairt le Sir Séamus de Lása faoi'n ḋroċḟíon tugaḋ dó: aċt ní móide gur ar an ḃfíon a ḃí an loċt ar ċor ar biṫ—cé'n t-ainm a ḃí aca ar an deoċ damanta eile sin tugaḋ dó, a raiḃ buirbe agus fiaḋántas na nGaeḋeal ann? Seaḋ, uisge . . . uisge. . . uisgebeaṫa—seaḋ, uisge an diaḃail ḃeirimse air, ars an rí boċt leis féin, agus a ċloigeann dá sgoilteaḋ. Ṡílteá go mba leór de ṫubuisde ar ríoġ é, trí ríoġaċt a ċailleaḋ i n-aon ṁí aṁáin, gan iarraċt a ḋéanaṁ ar é ċur de'n tsaoġal le deoċ barbarḋa! Is mór an truaiġ a ḃí ag Rí Séamus dó féin an ṁaidin ḃeannuiġṫe sin, ar ḋúiseaċt dó i gcaisleán Sir Séamus de Lása. . . .

Ṡocruiġ sé an t-aḋart faoi'n-a ċeann arís. Naċ í ḃí cruaiḋ! Ċaitfeaḋ sé labairt le Sir Séamus go gcuireaḋ sé smaċt ar na searḃfóġantaiḃ leapṫan—caitfeaḋ, agus ḋéanfaḋ.

Dá ḃféadfaḋ sé dreas eile codalta ḋéanaṁ ba ṁór an ṁaiṫ dó é. Ḋún sé a ḋá ṡúil leis an gcodlaḋ ṁeallaḋ ċuige, aċt ní túisge ḋún ná ṫosuiġ cuileóg ṁór capaill ag spóirt go siosgarnaċ mí-ċeólṁar ṫart ar a éadan! Leig sé do'n ċuileóig teaċt i ḃfogus do, agus nuair ṫáinic, ṡíl sé leadraḋ ṫabairt dó le n-a bois. Níor aṁsaiġ sé é ár ndóiġ; ṡílteá go mba ṁór an spóirt ag an gcuileóig a raiḃ an Rí a ḋéanaṁ—agus ní minic ḃíos seans ag cuileóig spóirt a ḋéanaṁ le ríoġ! Níorḃ leis an ċuileóg spóirteaṁail seo dob ḟailiġe é; ní túisge ḋúnaḋ an rí a ḋá ṡúil ná ṫagaḋ an ċuileóg air arís, ag bórdáil ṫart ar a ṡróin. Ṡíl an Rí an ċuileóg a

bhualadh le n-a bhois arís, acht mo léan! níor bhuail sé acht an t-aér. Méaduigh ar feirg an ríogh; méaduigh ar sioscarnach na cuileóige . . . b'iúdh í an chuileóg agus gach aon chúrsa gleoite eilipteach aice thart ar shróin an ríogh; tráth nach mbíodh an rí ar a aire, tagadh an chuileóg beagnach anuas ar an tsróin, acht nuair bhíodh sé 'n-a shuidhe suas sa leapaidh, d'fanadh an chuileóg ar an imeall dobha shia amach dá chearcal, agus ceól gan cuireadh gá sheinnt aici ar feadh an achair. . . .

Sa deire nuair ba chráidhte é ag an gcuileóig mhallaighthe, bhain an rí a chaipín dearg cniotála oidhche dá cheann, caipín a rinne baintighearna mhór sa bhFrainnc dó le n-a lámhaibh féin, agus chaith leis an gcuileóig é!

"Dam! Dam! Dam!" ars an rí ag fáisgeadh a chloigeann.

Acht d'eirigh leis an iarracht sin. Thuit idir caipín agus cuileóg anuas go talamh, agus an chuileóg i bhfastódh sa síoda dearg ríoghdha. Agus nárbh mhór an bhuaidh ag ríogh é sin!

Aontóchar go raibh an suaimhneas saothruighthe ag Rígh Séamus, agus an chuileóg a chur dá sgiathán. Acht is iomdha rud saothruightear ar an saoghal éagcórach seo nach bhfághtar. Ní bhfuair Rí Séamus an suaimhneas. Ní túisge an chuileóg i ngéibhinn a chaipín oidhche aige, agus é ag iarraidh bainríoghain an chodalta mhealladh chuige, ná thosaigh an torann agus an gleó agus an ruaille-buaille amuigh i seómra nach raibh i bhfad uaidh. Dá mbéadh an gleó níos comhgaraighe dhó, ní bhéadh sé chomh dona sin mar d'féadfadh sé na glórtha chlos agus a aithneachtáil, acht bhí an monbhar seo ag baint a chodladh agus a shuaimhneas de.

D'eirigh sé amach ar an úrlár de léim: ba mhór an

sásaṁ aigne ḋó go mbéaḋ duine saoġalta ann le smaċtaḋ aige, seaċas ḃeiṫ ag coṁrac le cuileóig le moċ na maidne ! Níor fán sé le falaċ ċur air, aċt seanċlóca marcaiġ ḃí ar croċaḋ ar an mballa a ċaiṫeaṁ tar a ġuailniḃ, agus siúd amaċ an doras é agus gaċ " dam ! dam ! dam ! " aige.

" Ag iarraiḋ ort é leanaṁaint le n-a niġeaċán atá sé," ars an Ceallaċánaċ leis an Doṁnallaċ, " amuiġ ar an mbán is mian leis go ndéanfaiḋe an niġeaċán indiu . . . is mór an spóirt ḃéas agam ag féaċaint orraiḃ ṫríd an ḃfuinneóig seo—"

Ní aḃróċar céard duḃairt an Doṁnallaċ mórḋálaċ ; aċt lean an ḃeirt oifigeaċ óg an rí mar d'orduiġ a gcoirnéal dóiḃ.

XII.

Céard a ḋúisiġ an Rí Séamus ? Cé'n fotram a ḃí ann go mb'éigin dó éirġe as a leabaiḋ le cantal agus le olc, gan a ċulaiṫ féin a ċur air ?

Ní túisge d'eiriġ Sir Séamus de lása an lá seo, (agus eisean sátaċ tinn tuirseaċ freisin de ḃárr na hoiḋċe,) ná ḃí Toṁalltaċ Tréan ag doras a ṡeómra codalta, agus sgéal mór aige ḋó.

" Tá daoine ann ar an saoġal seo, agus creid mise ann, ḋéanfaidís codlaḋ dá mbéaḋ an t-aingeal le n-a stoc le n-a gcluais," ars Toṁalltaċ tréan ; " dá mba ar Sir Séamus a ḃí Toṁalltaċ ag smaoineaḋ ḃí dul amuḋa air, mar ḃí sé ċoṁ corruiġteaċ leis an Rí Séamus féin, bíoḋ is naċ raiḃ air aon ċuileóg a ṁarḃú !

" Céard tá ort a ġiolla an nirt," ars Sir Séamus,

"Ní féidir gur ceann de ċapaill muinntire an Ríoġ atá bacaċ."

"Ní heaḋ aċt rud níos measa go mór fada."

"Ceann do mo ċuid féin?"

"Rud níos measa fós, a Sir Séamus—"

Ḃí imniḋe ag teaċt ar Sir Séamus leis an gcrot ḋiaṁar a ḃí ar an gcainnt ag a ġiolla.

"Ní féidir go ḃfuil ḟios ag an Rí faoi—"

"Ná habair an focal; ní ḃeiḋ ḟios ag mac máṫar faoi go deó," ars an giolla.

Ḃí droċrún éigin idir an mbeirt ḟear, agus ba léir go raiḃ greim ag an ḃfear aimsire ar a ṁáiġistir mar ġeall ar an rún sin.

"Cé'n sgéal agat, mar sin, a ṗlaidce?" arsa Sir Séamus, agus fearg air—narḃ deas an ċaoi air é ḃeiṫ ag éisteaċt le seanċainnt an ḟir aimsire, agus a ċeann dá sgoilteaḋ!

"Glac go réiḋ tú féin! Sgéal níos measa ná ċeapann tú atá agam duit ar maidin . . . go ḃfuil t' ingean ḃreáġ éaluiġṫe—"

"Isbéal éaluiġṫe?"

"Seaḋ, sin é an focal aduḃras. Gléastar na capaill go beó, a ḃiṫeaṁnaiġ, go dtéidmís uile ar a tóir: aċt cé'n fáṫ nár ḋúisiġ tú mé roiṁe seo? Cé'n fáṫ nár innis tú dom roiṁe seo, m' Isbéal áluinn ḃeiṫ éaluiġṫe uaim?" agus ba ṁór é cuṁa an aṫar.

"Ealuiġṫe uait, éaluiġṫe uaitse an eaḋ? Ní heaḋ, aċt éaluiġṫe uaimse," ars Toṁalltaċ Tréan, "naċ cuiṁneaċ leat an rún atá eadrainn? Naċ cuiṁneaċ leat obair na hoiḋċe aréir? Naċ cuiṁneaċ leat an cleaṁnas? Naċ cuiṁneaċ leat gur ċuir an Rí Séamus a séala leis—"

"Go dtí diabal leat féin agus le Rí Séamus; imtiġ a ġiolla an aoiliġ, agus gléastar na capaill go dteiḋimís ar a tóir!" ars Sir Séamus, agus é ar buile. Dá mbeaḋ claiḋeaṁ aige, an giolla a sáiteaḋ déanfaḋ sé.

"Mara ḃfuil cuiṁne agatsa ar an gcleaṁnas ní aṁlaiḋ doṁsa é, agus ní túisge fuaireas amaċ go raiḃ sí éaluiġte uaim, ná ḃailiġeas cuid de na fearaiḃ le ċéile agus ċuaḋamar ar a tóir—"

"Agus ar táinic siḃ suas léiti? A ḃfuair siḃ í adeirim?"

"Táiniceamar suas leó ceart go leór, aċt an troid a rinne an fear sin—"

"Ar tugaḋar abaile í? Ar tug adeirim?" ars Sir Seamus, agus an foiġid caillte aige.

"Tug," agus do ḋún Toṁalltaċ Tréan a ḋá pus ar a ċéile. An ċaoi a n-abruiġeaḋ an fear aimsire "éaluiġte uaimse" i n-ionad "éaluiġte uaitse" ċuireaḋ sé cutaċ ar naoṁ—aċt mo léan, an té leigeann a rún le searḃfóganta!

"Agus cá 'l sí anois?" ars Sir Séamus.

"Faoi ġlas agus faoi ġárda ban agus fear n-a seómra féin." "Tugtar annseo í," ars Sir Séamus, aċt ní raiḃ aon uġdarás n-a ġlór.

"Nárḃ fearr an fear go raiḃ sí ag éalú leis a ċeistniú i dtosaċ?" arsa Toṁalltaċ tréan.

Ḃíodar i halla mór an ċaisleáin faoi seo, agus ḃí an doras mór ar osgailt. Ḃí giolla leis an Lásaċ ag dul tart, agus do labair Toṁalltaċ Tréan leis.

"Tugtar an príosúnaċ annseo láitreaċ," ar seisean, agus duḃairt sé le úġdarás maiġistir é. Nuair ḃéaḋ ingean an Lásaiġ n-a mnaoi céile aige naċ é ḃéaḋ n-a ṁaiġistir in dá ríre agus an rún a ḃí aige?

Ní raiḃ aon áird ag Sir Séamus air, agus é 'n-a suiḋe

i gcaṫaoir i n-aice an dorais. Is ag cuiṁneaṁ ar eaċtraiḃ na hoiḋċe aréir a ḃí sé: cuige ar ḋuḃairt sé i láṫair Ríoġ Séamus, go dtiuḃraḋ sé a ingean dá ġiolla eaċ, do Ṫoṁalltaċ Tréan, má's le magaḋ féin aduḃraḋ é? Aċt, naċ minic ċeana aduḃairt sé a leiṫéid ċéadna, le Isbéal féin le eagla ċur uirri agus le spóirt? Agus ċreid an Rí go raiḃ sé i ndá ríre—naċ é ḃí ar easba céille, agus ar an aineólas, agus a ċeapaḋ go dtiuḃraḋ Lásaċ a ingean do ġiolla eaċ? Agus ċuir sé a ṡéala le páipéar cleaṁnais! Agus tarraing sé a ċlaiḋeaṁ, agus buail an giolla eaċ ar an ngualainn leis go ndéarna sé "Baronet" de "réir riaġlaċa an Uird uasail sin fé mar d'órduiġ mo ṡeanaṫair naoṁṫa léiġeannta Séamus I é, nuair a ċuir sé an tOrd ar bun."

Briseaḋ isteaċ ar smaointe an Lásaiġ. Tugaḋ Brian Óg na nÉaċt isteaċ n-a láṫair, a dá láiṁ ceangailte ag téid ċnáibe.

D'ḟéaċ sé go mórḋálaċ agus go tarcuisneaċ ar an gcoṁluadar. Annsin do laḃair sé le Sir Séamus:

"Duine uasal tusa de réir cosaṁalaċta," ar seisean, "agus má's tú fear a' tiġe, má's tú Sir Séamus de Lása, iarraim t' ingean Isbéal ort, agus iarraim ort í i gcleaṁnas go móḋaṁail."

"Ná! ná! ná!" arsa Toṁalltaċ Tréan go fonóṁaideaċ, "iarrann an príosúnaċ ingean a ḃreiṫeaṁain mar ṁnaoi! Agus í luaiḋte liomsa faoi ainm agus séala an Ríoġ! Agus maraċ mise ní ḃéaḋ aon ċáll air í iarraiḋ ar aon duine—ḃéaḋ sí aige gan buiḋeaċas de'n Rí ná dá h-aṫair! Dar Crom! taitniġeann do ċuid cainnte, agus do ḋánaċt liom, a ḟir óig!"

Taitniġ Brian Óg na nÉaċt féin le Sir Séamus de Lása. Taitneóċaḋ sé mar ċliaṁan leis dá mba go raiḃ aon

ḟuil ársa ann, agus ḃí sé cinnte leis an iomċur a ḃí faoi Ḃrian Óg go raiḃ.

“ Agus cé ṫú féin, a óganaiġ, go ḃfuil tú ag iarraiḋ m' ingean-sa orm ? ” ars Sir Séamus.

“ Ní gnáṫaċ le duine de mo ċine freagra taḃairt ar ċeist agus é ceangailte,” arsa Ḃrian Óg na nÉaċt.

Taiṫniġ an ċainnt sin le Sir Séamus de lása. Ḃí seanḟuil borb i gcuisleaċaiḃ an óganaiġ.

“ Gaḃ mo leiṫsgéal,” arsa Sir Séamus, agus i n-aiṁḋeóin Toṁalltaiġ Tréin, baineaḋ an téad de ċaolaiḃ láṁ Ḃriain Óig na nÉaċt.

Ḋíriġ sé é féin agus do laḃair go dána mórċúiseaċ :

“ Mise Ḃrian Óg na nÉaċt, mac Taiḋg Ṁóir ṁic Aonġusa ṁic Concuḃair ṁic Eoġain ṁic Ḟearḋorċa ṁic Ċoigriġ Uí Ḋálaiġ,” ar seisean “agus is d' uaisle Gaeḋeal mé,” agus ní raiḃ féaċaint ní ba ṁórḋálaiġe i n-éadan impire ariaṁ ná mar ḃí i n-éadan Ḃriain Óig na nÉaċt ag ráḋ na cainnte sin dó.

D'uṁlaiġ Sir Séamus dó.

“ A Ḃriain Óig na nÉaċt, ṁic Taiḋg Ṁóir na mbéimeann Uí Ḋálaiġ,” ar seisean, “ bronnaim m' ingean ort, bíoḋ is gur síl tú í ḟuadaċ aréir—”

D'eiriġ cuṫaċ i dToṁalltaċ Tréan. Focal níor ḟan aige, aċt é le mire, agus cuḃar le n-a ḃéal. Tug sé léim. D'ísliġ sé a ċeann cruaiḋ cruinn, mar d'ísleóċaḋ tarḃ é mire le ruatar taḃairt faoi Sir Séamus, le n-a ċur dá ṫreóir. Aċt rugaḋ air agus do coinniġeaḋ greim air, dá tréise é, aċt ní gan duaḋ é. Ḃí an coiṁlint ann ar feaḋ i ḃfad sul ar féadaḋ smaċt a ċur ar Toṁalltaċ Tréan.

Táinic cainnt ċuige faoi deire.

“ Ag iarraiḋ an cleaṁnas do rinne sé liomsa aréir a ḃriseaḋ ! ” ar seisean, agus ba ċosaṁail le torann

piostail gaċ focal le méid a fuama, "aċt ní eireoċaiḋ sé leis. Tá bata agamsa naċ bata ádmuid, aċt gléas smaċtaiġṫe níos éifeaċtaiġe. . . . ag iarraiḋ cleaṁnas a ḃriseaḋ, agus é faoi ainm agus séala an Ríoġ Séamus féin—"

"Basgaḋ agus bruġaḋ ort féin agus ar Rí Séamus!" sgaoileaḋ na focla amaċ as béal Sir Séamus ar nós urċair as béal gunna.

"Cé hé siúd atá ag suiḋe ar mo ṡon," arsa glór ag bun a staiġre, agus ar an láṫair sin, ḃí an Rí Séamus féin i láṫair na cuideaċtan.

XIII.

Nuair atá rí tar éis dá ríoġaċt a ċailleaḋ i n-aon ṁí aṁáin, agus an tríoṁaḋ ceann i n-áil le beiṫ caillte aige freisin, ní milleán air beiṫ i n-aiṁreas ar a luċt leanaṁna: ḃí Rí Séamus aiṁreasaċ ó ḋúṫċas, agus ní loċt air go raiḃ sé i n-aiṁreas ar fear an tiġe seo i n-a ḃfuair sé aoiḋeaċt na hoiḋċe—nár ċuala sé féin é ag guiḋe basgaḋ agus brúġaḋ air? Nár ḃain sé codlaḋ na hoiḋċe ḋe, le n-a aḋairt ċruaiḋ ċnapaiġ, agus a leabaiḋ ḃí ar nós cláir? Nár ṡíl sé é ċur dá ṫreóir le deoċ barbarḋa ṁarḃanta—go ḃféadfaiḋe é ḃasgaḋ ar an socaṁalaċt is dóċa! Agus an ċuileóg sin go ndearna sé coṁrac fada léiṫi—cárḃ fios narḃ iad muinntir an tiġe seo sgaoil ann í, i dtreó go ḃféadfaiḋe magaḋ ḋéanaṁ faoi—ṫáinic olc an tsaoġail air nuair a ċuiṁniġ sé ar an ngáiriḋ múċta ċuala sé taoḃ amuiġ de ḋoras a ṡeómra nuair ċaiṫ sé a ċaipín oiḋċe leis an gcuileóig!

Is cinnte naċ deoċ do riġtiḃ cinn-laga fíon na Spáinne, agus uisgebeaṫa na Muṁan measġta ar a ċéile !

“Cé hé seo atá ag guiḋe basgaḋ agus bruġaḋ ar a rí?” ars an Rí Séamus, agus láṁ leis san áit a mba ċóir dornċla a ċlaiḋiṁ a ḃeiṫ.

Nuair naċ raiḃ a leiṫéid ann, (ḃí an rí boċt n-a léine oiḋċe,) nuair naċ raiḃ an claiḋeaṁ ann, ṫug sé stracféaċaint ar a ċúl—seaḋ, ḃí a luċt cosanta taoḃ ṡiar ḋe, ḃí an Ceallaċánaċ agus an Doṁnallaċ ann, aċt ní ar an rí ḃí a n-aire aċt iad go bolgṡúileaċ ag féaċaint ar Ḃrian Óg na nÉaċt naċ ḃfacadar ó d'fág sé an coláisde, agus a ċeapadar a ḃeiṫ ag tóin na fairrge dá alpaḋ ag na héisg.

Ḃí an ċuideaċta uile n-a seasaṁ ar an aire.

“Cé ḃí ag guiḋe basgaḋ agus bruġaḋ ormsa ?” ars an Rí Séamus go taġdaċ.

D'uṁluiġ Sir Séamus dó.

“De ṁagaḋ ḃíos, a Rí—”.

“Magaḋ !” ars an Rí, ag cur isteaċ air, agus ag bualaḋ faoi i gcaṫaoir an Lásaiġ, “magaḋ ! is mór agus is iongantaċ an dream ċun magaiḋ iad, na hÉireannaiġ ! Is iongantaċ an tír a dtír le hais aon tíre eile—.”

Agus tosaiġ an Rí ag maċtnam go dorrḋa ar ar tárla dó i nÉirinn, ó ḃris Liam an caṫ air cois Bóinne, gur ḃris sé féin an caṫ ar an gcuileóig ar maidin.

“Magaḋ !” ar sé arís go searḃ niṁneaċ, “agus is dóċa gur le magaḋ rinneaḋ an fotrom diaḃalta damanta annseo, nó le mise ḋíbirt as an leabaiḋ a ṫúisge is ḃí néal beag ag tuitim orm !”

Ċuir Toṁalltaċ Tréan a laḃar féin isteaċ.

“Ní heaḋ, a Rí,” ar seisean, “aċt—.”

D'féaċ an Rí Séamus ar an ḃfataċ ḃí n-a aḃac de réir aoirde, ar an aḃac ḃí n-a fataċ de réir toirte. Níor

aitniġ sé é ó'n oiḋċe roiṁe sin go ceann tamaill ḃiġ. Nuair d'aitniġ labair—

"Ná!" ar seisean, "Sir Toṁalltaċ atá agam ann! Sir Toṁalltaċ ag fanaċt go bpósfar é! Agus sé an fear is macánta, agus is dílse, dá bfuilsa teaċ seo é, sílim," agus ḃí niṁ agus domblas n-a glór.

Ḃíriġ Toṁalltaċ Tréan é féin ċoṁ fada is ḃí ann.

Féaċaint dá dtug an Rí tart ar an gcoṁluadar, tug sé Brian Óg na nÉaċt faoi deara, agus a ċlóca sagartaċta tart air.

"Is mór an deifir a rinne tú, a Ṡir Toṁalltaiġ, agus an sagart d'fáġáil ċoṁ moċ seo ar maidin leis an bpósaḋ déanaṁ," ars an Rí.

"Ní sagart mise aċt saiġdiúir!" arsa Brian Óg na nÉaċt go borb dána feargaċ. Ċeap an uile duine go n-orḋóċaḋ an Rí é ċur faoi glas. D'féaċ an Ceallaċánaċ ar an Doṁnallaċ, agus dubairt leis i gcogar gur air-sean béaḋ a seanċoṁluadar a ḋitċeannaḋ! Aċt aird níor tug an Rí ar cainnt Ḃriain Óig na nÉaċt.

"Aċt cá 'l an bean óg í féin, a Ṡir Toṁalltaiġ?" ars an Rí arís; agus ag eirġe smaointeaċ dó, dubairt:

"Dar mo ṡinnsear! Mar ba deas an áilleóg ag fear í!" agus ós íseal dubairt sé:

"Anois dá mb'é mo ḋearḃráṫair ró-naoṁṫa Carlus béaḋ ann . . . . . aċt ḃí an t-áḋ ar Ċarlus i gcoṁnaiḋe: ní hé aṁáin gur ċuir sé a ḋeóraiḋeaċt, agus baois an tsaoġail seo tairis i dtosaċ a óige aċt fuair sé bás naoṁṫa agus na sagairt tart ar a leabaiḋ. . . . ."

"Cá 'l an bean óg go ndéanfar an pósaḋ láiṫreaċ?" ars an Rí, "tugtar isteaċ í, a Ṡir Toṁalltaiġ, is mian liom bainis Gaeḋealaċ feiceál sul má fágas mé an tír mí-áḋṁaraċ seo, a bfuil gaċ rud bun ós cionn innti."

Ḃíriġ Sir Séamus é féin.

"Pósaḋ ní feicfiḋ tú annseo indiu, a Rí," ar seisean, "mara bfeicfiḋ tú an fear óg uasal sin tall agus m'ingean-sa gá bpósaḋ."

Ṫug Tomaltaċ Tréan léim ar an úrlár le feirg.

"Ag iarraiḋ an cleamnas a ḃriseaḋ tá sé" ar seisean, "ag iarraiḋ an cleamnas gur ċuir tú féin t'ainm agus do ṡéala leis a ḃriseaḋ, a Rí, sin é tá sé ag iarraiḋ déanaṁ! le dí-ṁeas ortsa, a Rí, le masla ċuir ort, a Rí — "

Ċuaiḋ an focal sin faoi ṁasla go doiṁin i gcroiḋe an Rí. Ċuiṁnig sé ar an nguiḋe ċuala sé ó ḃéal Sir Séamus; ċuiṁnig sé ar ar fulaing sé ó ṫáinic sé faoi ḋíon a ṫige, ċuiṁnig sé ar ar fulaing sé ó ṫáinic sé go hÉirinn—seaḋ, is cinnte go raiḃ náiṁde niṁneaċa aige, agus naċ i n-arm Liaim aṁáin a ḃíodar, aċt tart air féin. . . . níor ṁór ḋó tasbáint ḋóiḃ go raiḃ cuṁaċt aige fós, agus tasbáinfiḋe sin ḋóiḃ gan ṁoill—caiṫfiḋe an pósaḋ seo ḋéanaṁ gan buiḋeaċas de'n tsaoġal, ó go mb'é a toil féin é.

"Tugtar isteaċ an ḃean óg. Glaoḋtar ar mo ṡeiplíneaċ féin, ar an atair Eḋḃard, go ndéanfaiḋ sé an pósaḋ ar an mball," ars an Rí.

D'éirig Ḃrian Óg na nÉaċt le cutaċ.

"Má déantar an pósaḋ seo, a Rí," ar seisean, agus crataḋ na feirge i ngaċ aon focal aige, "má déantar an pósaḋ seo, a Rí, bainfiḋ cúig míle Dálaċ cróḋa díoġaltas asat fós. . . ."

"Feallṫóir eile!" ars an Rí, "tugtar amaċ agus cuirtar faoi glas é."

Rugaḋ ar Ḃrian Óg na nÉaċt, agus tugaḋ amaċ é as an teaċ. Ó ḃí an Ceallaċámaċ agus an Domnallaċ ós cionn an gárda, ba ċuid dá ngnóta dul leis. Ċuaiḋ.

Tugaḋ Isbéal de Lása isteaċ, agus ní mar ṁnáiḃ óga

na haoise ṫáinic díreaċ 'n-a ḋiaiḋ sin a ḃí sí, deór ní raiḃ le n-a súil, aċt í dána dásaċ ag tabairt duḃṡlán a raiḃ sa láṫair. Aon ḟéaċaint nimhneaċ fuaṫṁar ṫug sí dá h-aṫair—an óigbean ċráiḋte! Ár ndóiġ céard d'ḟéadfaḋ sí ċeapaḋ, aċt gur ṫoiliġ a h-aṫair leis an bpósaḋ. Ġoill an ḟéaċaint sin go millteaċ ar an seanḟear, agus ḃí sé ar tí an sgéal a ṁíniú ḋi n-a iomlán, aċt ċuir Rí Séamus isteaċ air.

“A óigbean áluinn,” ar seisean, agus ṡíl sé an binneas céadna ċuir isteaċ sna foclaiḃ is ċuireaḋ a ḋearḃráṫair Carlus.

Ṫug Isbéal agaiḋ ar an Rí.

“A Rí Séamus,” ar sise, “má's leis an bfataċ sin d'abac annsin ṫall, aṫáir ag iarraiḋ mé pósaḋ bíoḋ a ḟios agat naċ bfuilim-se toilteannaċ; agus ós Caitiliceaċ ṫú, a Rí, is maiṫ is eól duit naċ pósaḋ go toil beirte.”

Céard a ḃí ag teaċt ar an saoġal ar ċor ar biṫ? Ḃí na mná féin ag dul n-a agaiḋ—ṡíl an Rí Séamus naċ raiḃ aon ṁaiteas ann, ó neaṁ anuas; aċt d' aṫruiġ sé intinn nuair ċuala sé cloġán ag déanaṁ ceóil a ṫaitniġ leis ar fud an tiġe ṁóir. Ḃí an ċéadproinn ullaṁ: bradán ó Ṡruṫ Siúire, torc ó Sliaḃ gCua, fíon ó'n Spáinn, branndá ó'n bFrainnc, mil ó Ċluaintiḃ na Meala—ḃí dóṫain aon ríġ ann.

D'eiriġ an Rí Séamus n-a ṡeasaṁ.

“Binn liom ceól an ċloġáin sin,” ar seisean, tugtar áird air; coinniġtear an óigbean sin naċ ngéilleann dá ríġ, faoi ġlas agus faoi ġárda go mbeiḋ ár gcéadproinn caiṫte againn. Annsin taisbáinfear ḋi féin, agus do'n ḟealltóir d'ḟear óg n-a bfuil mian a croiḋe, céard is féidir le ríġ a ḋéanaṁ nuair toġruiġeann sé é.”

Agus d'fág an Rí Séamus, agus an ċuideaċta uile le n-a ṡálaiḃ, an halla mór.

"Ní minic dó ól a ḋéanaṁ," arsa giolla cuirp Rí Séamus le bean aimsire leis an lásaċ, "go deiṁin, ní facas an ḃail sin ariaṁ ċeana air aċt aṁáin, an lá fuair a ḋearḃráṫair Carlus bás, an lá rinneaḋ Rí ḋe féin."

"Ní réiḋtiġeann fíon na Spáinne agus uisgebeaṫa na Muṁan measgṫa ar a ċéile, aċt le duine a ḃfuil ceann maiṫ air," ars an ḃean aimsire, a ḃí ag freastail ar an Rí.

XIV.

Dob fada an t-aċar caiṫeaḋ ós cionn na proinne sin. Leis an mbranndа ó'n ḃFrainnc a tosnuiġeaḋ, le n-a leiġeas tar éis na hoiḋċe aréir roiṁe sin, agus le goile ṁaiṫ ṫabairt dóiḃ. Ní raiḃ a ċorn féin aċt leaṫċríoċnuiġte ag Rí Séamus gur tugaḋ faoi deara go raiḃ sé ag eirġe níos soineanta, agus nár ḃaoġal go mbainfeaḋ sé an ċluas anuas díot dá mbéaḋ sé ḋe ḋánaċt ionnaḋ labairt leis. Agus maidir leis na hoifigiġiḃ ó Ṡasana, ḃí siadsan ag dul i soilḃire ḋe réir mar ḃí an Rí ag dul i soilḃire; an Coirnéal Mistéal, a ḃí n-a ṡuiḋe ag ceann an ḃúird, i n-aice an Rí, ḃí seisean go dúr dorrḋa dorċa, agus muc ar gaċ malainn leis, agus gan é ag ól aċt leaṁnaċta; an Caiptín Talbóid, a ḃí níos ógánta, ná an Mistéalaċ, ḃí seisean go smaointeaċ, agus gan aon áird aige ar an gcuideaċtain 'n-a raiḃ sé; ḃí Ceallaċánaċ an Ġrinn, agus Doṁnallaċ na Mórḋála tar éis teaċt isteaċ, agus iad i gciúin ċoṁráḋ íseal ag tóin an ċláir.

Ní raiḃ áird ag neaċ orra, rud a ḃí ar eólas aca go maiṫ.

"Dá ḃféadfaiḋe an eoċair d'ḟágáil!" ars an Doṁnallaċ, "aċt is ag Toṁalltaċ Tréan atá sí, agus ní sgarfaiḋ seisean go réiḋ léiṫi."

"Is iomḋa príosún dá geata ann," ars an Ceallaċánaċ go smaointeaċ, agus go neaṁċúramaċ mar ṡílteá.

"An meas tú—?"

"Cinnte de a ṁic ó!" ars an Ceallaċánaċ, "cé'n ṁaiṫ d'fear ḃeiṫ 'n-a leifṫenent ar an ngárda, mar a ḃféadfaiḋ sé a roġa cillín a ṫoġaḋ dá ṗríosúnaċ!"

"Dá ḃféadfaḋ an ḃeirt againn dul amaċ gan aon duine dár dtaḃairt faoi deara—"

"Bíoḋ foiġid agat," ars an Ceallaċánaċ, "tá sé sin socruiġṫe agam freisin."

D'féaċ Doṁnallaċ na Mórḋála ar a ċaraid le iongnaḋ agus le mórṁeas.

"Agus mé ar mo ḋiċeall ag iarraiḋ an fear sin a ṁarḃú le claiḋeaṁ lá!" ar seisean go faḋċuiṁneaċ.

"A Ċeallaċánaiġ!" ar sé i ndiaiḋ tamaill, "a Ċeallaċánaiġ," ar seisean—aċt níor féad sé níos mó ná an focal sin a ráḋ, leis an mbród a ḃí air as clisteaċt agus stuaim a ċaraid. Ḃí sé ar tí éirġe agus láṁ an Ċeallaċanaiġ a ċraṫaḋ, ḃí sé ċoṁ ċorruiġṫe sin, aċt ċuir an fear sin cosg leis:

"Seaċain tú féin adeirim," arsa Ceallaċánaċ an Ġrinn. "Tá an Rí ag breaṫnú orainn."

Ar an láṫair sin ṫáinic saiġdiúir singil isteaċ, d'uṁluiġ sé go míleaḋta, agus duḃairt de ġuṫ láidir Ciarraiḋeaċ:

"Tá glaoḋaċ ar ḃeirt leifṫenent an ġárda!" ċas sé ar a ṡáil agus amaċ leis.

D'éiriġ Ceallaċánaċ an Ġrinn agus Doṁnallaċ na Mórḋála agus do leanadar an saiġdiúir.

Ḃí an saiġdiúir ag ṫanaċt leó amuiġ ar an mbán.

"Ar ḋeineas an ruḋ i gceart a Ḋonnċaḋ?" ar seisean; ḃí a ṁuinntir ar luċt leanaṁna na gCeallaċánaċ le fada d'aimsir, agus níor ṫug sé ariaṁ ar an gCeallaċánaċ, aċt Donnċaḋ.

"Ní féadfaiḋe é ḋéanaṁ níos fearr a Ṫaiḋg. Aċt cá ḃfuil Tomalltaċ Tréan?"

"N-a ṡuiḋe taoḃ amuiġ ḋe ḋoras an ċillín, agus an eoċair ṁór n-a glaic aige."

"Ḃfuil aon Ċorcaiġeaċ eile ar an ngárda inḋiu?"

"Tá agus beirt—Eoġan Mór agus fear ḋe na Céitinniġiḃ as an gCoill Ruaiḋ."

"Abair le Eoġan Mór teaċt annseo—go beó anois, a Ṫaiḋg!"

I gceann moiméiḋe, ḃí an saiġdiúir eile sa láṫair. Ḃí aiṫne ṁaiṫ ag Ceallaċánaċ an Ġrinn ar an saiġdiúir mór cumasaċ seo, ó ḃí an ḃeirt aca n-a ḃpáisdiḃ.

"A Eoġain," ars an Ceallaċánaċ, "tá Tomalltaċ Tréan n-a ṡuiḋe taoḃ amuiġ ḋe ḋoras an ċillín n-ar ċuireaḋair an príosúnaċ. I gceann ceaṫraṁa uaire—agus ar t'anam ná ḋéan roiṁe sin é— aċt i gceann ceaṫraṁa uaire, téiḋ go ḋtí an ḋoras, agus abair le Tomalltaċ go h-ugdarásaċ míleaḋta—"

"Céard ḋeirfeas mé, a Ḋonnċaḋa?"

"——abair leis: 'tá fios curṫa ag Rí Séamus ar Sir Tomalltaċ—tá an sagart ag ṫanaċt go nḋéanfaiḋ sé an pósaḋ.'"

"Déanfaḋ."

"I gceann ceaṫraṁa uaire—ná ḋéan roiṁe sin é."

"I gceann ceaṫraṁa uaire," ars an saiġdiúir.

"Agus ná ḋearmaiḋ Sir Tomalltaiġ ṫaḃairt air," ars an Ceallaċánaċ, agus an saiġdiúir ag imṫeaċt uaṫa.

Ma táinic gáiriḋ ar Eoġan Mór, ní faca ceaċtar de'n beirt oifigeaċ é.

"Anois, a Taiḋg," ars an Ceallaċánaċ, "tasbáin dara doras an priosúin dúinn :"

"An bealaċ seo a Ḋonnċaḋ."

Leanaḋ é.

"Aċt cé'n ċaoi a ḃfuair tú amaċ, a Taiḋg, bealaċ éaluiġte beiṫ as an gcillín sin seaċas aon ċillín eile dá ḃfuil ann ?"

Ḃí leisg ar an saiġdiúir aon ċeó a ráḋ faoi sin. Tosaiġ sé ag sgríobaḋ a ċinn, aċt focal níor labair.

"B'ḟéarr liom gan é a ráḋ," ars an saiġdiúir go cuṫalaċ.

"Abair a ḋuine !"

B'éigin dó faoi ḋeire.

"Aréir do h-innsiġeaḋ dom é," ar seisean, "cailín aimsire atá sa gcaisleán—"

"An cailín deas í, a Taiḋg ?" ars an Ceallaċánaċ go solumanta, ag baint as Taḋg.

"Ḃí na cillíní eile faoi ġlas, aċt ó teastaiġ uaim an taoḃ istiġ de ċeann aca feiceál—"

"Tú an rógaire, a Taiḋg !" ars an Ceallaċánaċ ag déanaṁ magaiḋ faoi.

Isteaċ i sgioból ṫug an saiġdiúir an beirt. Ċartaiġ sé roinnt féir ann, agus faoi 'n ḃféar ḃí leac leaṫan. Ṫog sé an leac, agus síos leó i bpoll dorċa. Treóraiġ an saiġdiúir feaḋ sgataiṁ ṁaiṫ sa dorċadas iaḋ. Ṫáiniceadar go balla mar ḃéaḋ balla tiġe ann, aċt ṫasbáin an saiġdiúir dóiḃ cá raiḃ na boltaí iarainn sáitte idir na cloċaiḃ. Siúḋ ag strapadóireaċt suas iaḋ, i dtriúr, go rabadar i n-áirde ar an mballa, agus poll duḃ dorċa ar an dá ṫaoḃ díoḃ. Ní raiḃ an balla seo mórán ṫar dá ṫroiġ ar leiteiḋ, agus na cloċa n-a ḃárr

bog sgiorraċ, i dtreó go raiḃ sé contaḃairteaċ siuḃal orra sa doirċeaċt. D'imṫiġ leó i ndiaiḋ a ċéile, an saiġdiúir i dtosaċ ag déanaṁ eólais dóiḃ, an Ceallaċánaċ n-a ḋiaiḋ agus an Doṁnallaċ ar gcúl.

"Seaċain anois," ars an saiġdiúir, agus é n-a ṡeasaṁ.

"Suas leat anois ar mo ġuailniḃ, a Ḋonnċaḋ," ars an saiġdiúir, "agus coinniġeaḋ an Doṁnallaċ greim ṁaiṫ ormsa, ar eagla go sgiorrfainn faoi do ṁeaḋċan."

Rinne aṁlaiḋ, go raiḃ an Ceallaċánaċ 'n-a ṡeasaṁ i n-áirde ar ġuailniḃ an tsaiġdiúra, agus greim aige ar rud éigin a ḃí ós a ċionn.

"Motóċaiḋ tú ádmuid ós do ċionn a Ḋonnċaḋ" ars an saiġdiúir; "brúiġ ḋíot suas é—"

Rinneaḋ sin. Connactas poll ós cionn an trír, agus do sgal an solus anuas orra tríd an bpoll.

"Beir greim do ḋá láiṁ ar imeall an puill," ars an saiġdiúir, "agus tarraing suas ṫú féin—nuair a ḃéas do ċeann ar aon dul le imeall an ṗuill, cuirfeaḋ-sa, agus an Doṁnallaċ, ár láṁa mar ṫaca faoi do ċosaiḃ, agus annsin, ní stróṁ duit tú féin a ṫarraingt suas ar fad."

Rinneaḋ sin. Nuair ḃí ceann an Ċeallacánaiġ i n-áirde ṫar béal an puill céard d'feicfeaḋ sé ṫart air aċt cillín agus Brian Óg na nÉaċt ag siuḃal anonn 's anall ann, mar ḃéaḋ leoṁan i sáinn. Áird ní raiḃ aige ar tada, aċt ar a smaointe duaiḃseaċa féin.

Ḃí sé tamall deas gur ṫug sé faoi deara ceann an ḟir eile ḃeiṫ n-a ċillín. Maraċ an coṁarta rinne an Ceallaċánaċ leis, do sgaoilfeaḋ sé liúġ áṫais uaiḋ. Dá ndéanfaḋ, ḃéaḋ Toṁalltaċ Tréan isteaċ orra ar an bpoinnte.

Tugaḋ Brian Óg na nÉaċt anuas as a ċillín gan duaḋ. Dúnaḋ an doras éaluiġṫe arís, agus siúd amaċ iad an

ceathrar aca, an bealach céadna 's a dtáinicеadar isteach, go rabhadar sa sgioból arís.

"Cé na capaill atá faoi do chúramsa a Thaidhg?" ars an Ceallachánach.

"Each dubh an Rí; láirín lághach leis an Sasanach beag sin an Leiftenent Langdale—"

"Each an Rí a bheas aige, dar m'oineach," ars an Ceallachánach, "deamhan a mhalairt." Ba mhór an greann ag an gCeallachánach é, príosúnach an Rí beith ag éalú ar each an Rí, agus saighdiúirí an rí ag cabhrú leis!

D'imthigh an saighdiúir le each an Rí thabhairt go dtí an doras.

"Acht ní imtheóchaidh mise gan Isbéal álainn feiceál; ní imtheóchad as an áit seo choidhche go mbeidh sí i n-aonfheacht liom," ars Brian Óg na nÉacht.

Rinneadh magadh faoi, acht ní dhearna sé sin acht an fear óg dhéanamh níos ceanndána, dá mb'féidir.

Bhí each an Rí faoi dhiallaid ag an saighdiúir, acht cos ní chuirfeadh Brian Óg na nÉacht treasna air go mbéadh Isbéal leis.

"Láirín lághach an tSasanaigh óig sin, an Leiftenent Langdale, bheas agamsa," arsa glór binn ceólmhar, agus d'éirigh Isbéal féin amach as dorchadacht an sgioböil.

Leág na súile orra uile.

"Ní gabhadh iongnadh beith orraibh a dhaoine uaisle," ar sise, go gealgháireach, "le mo Bhrian d'fhuasgailt bhí mé ag dul nuair chualas na glórtha chugam. I bhfalach liom annsin, i ndorchadas an sgioböil, go mbéadh an contabhairt thart—"

Rug Brian Óg na nÉacht greim ar láimh uirri, agus d'fháisg.

"——acht ní contabhairt a bhí ann," ar sise go neamh-chúramach.

Ḃí láirín lágaċ an tSasanaiġ ag an doras faoi seo, agus níor ṁoill ar an mbeirt leannán dul ag marcaiḋeaċt ar an dá ċapall, agus siúd ċun siuḃail iad tar na maol-ċnuic ar nós siḋ-ġaoiṫe.

Ḃí an Doṁnallaċ ag breaṫnú orra feaḋ i ḃfad, agus doilġeas air nárḃ é féin a ḃí ar eaċ an Rí, agus Isbéal álainn de Lása ar an láirín lágaċ le n-a ċois.

“Céard is fearr dúinn déanaṁ anois?” ar sé leis an gCeallaċánaċ.

“Dul isteaċ agus ár gcéadṗroinn a ċríoċnú ár ndóiġ—agus sílim go ḃfuil sé saoṫruiġṫe go maiṫ ag an mbeirt againn.”

Ċuadar.

XV.

Má ḃí an ċéadṗroinn tart ag Rí Séamus agus a ċoṁluadar, ní raiḃ siad imṫiġṫe ó'n mbórd fós. Ní mó ná go raiḃ an Rí agus buairt agus díomḃáiḋ an lae sgarṫa le ċéile. Ḃí sé féin agus na hoifigiġ Sasanaċa sátaċ sáṁ soineanta ionnta féin, tar éis na proinne maiṫe ċaiteadar, aċt maidir leis na hoifigiġiḃ Éireannaċa, mara raiḃ siad faoi ġruaim, ḃíodar an-ġar dó. An Coirnéal Misteál a ḃí ar deis an Rí, níor sgar an dá ṁuic sin a ḃí ar na malaiḃ leis ó d'éiriġ sé. Ḃí ár seanċairde an Ceallaċánaċ agus an Doṁnallaċ tar éis aṫ-suiḋ ċun buird, agus iad ag leagaḋ ar an mbiaḋ mar ḃeirt fataċ alpaċ, agus gan aon áird ag an gcoṁluadar orra, ná acu-san ar an gcoṁluadar.

Ḃí an Rí Séamus go soineanta. Ḃí dearmad naċ mór déanta aige ar eaċtraiḃ na hoiḋċe aréir agus na maidne—an ċuileóg a ndearna sé coṁrac léiṫi, ḃí sí

sin féin imtiġte as a ċeann, dá ṁéid leis a toirt a torann agus a cuṁaċt ċun trioblóide le moċ na maidne.

Le ċoṁ sásta is ḃí an Rí Séamus, tar éis ar iṫ sé agus ar ól sé, táinic fonn air sgéal a ṫaitniġ go mór leis a innseaċt.

“Is dóċa nár ċuala siḃ an sgéal faoi Louis XIV. agus an luċóg ariaṁ,” ars an Rí ag cur gota na sgéalaiḋeaċta air féin.

Leig oifigeaċ osna ar ċúl a ḃoise.

“An ceann ceanann céadna,” ar seisean, “aċt ar ndóiġ, caiṫfear éisteaċt leis arís, agus é ṁolaḋ,” agus d'aontuiġ an t-oifigeaċ óg a raiḃ sé ag cogarnġaoil leis, leis an mbaraṁail sin.

“Aċt,” ar seisean, “is cuma liom; go deiṁin is aṁlaiḋ is fearr liom é; dá uair déag is dá fiċead atáim tar éis a ċlos, aċt ó tá geall leiṫċéad gíní curta agam le Langdale, go gcloisfinn an sgéal céadna sin céad uair roiṁ Lá Lugnasa, dá ṁinice dá gcluinim é, is aṁlaiḋ is fearr liom é.”

“.....agus nuair a ċonnaic mo ḃráṫair, Louis, an luċóg ċuige—” ḃí an Rí Séamus ag dul ar aġaiḋ le n-a sgéal, aċt ní raiḃ sé i ndán dó é innseaċt coiḋċe i dtiġ an Lásaiġ.

Ní raiḃ na focla sin ás a ḃéal nuair do cluineaḋ an fotram ag an doras.

Stop an Rí agus do ġeit.

“Ní gáḃaḋ an eagla,” ars an Coirnéal Mistéal go searḃ; agus ag iompú leis an oifigeaċ Sasanaċ a ḃí ar a ċiotóig, duḃairt—

“Ní sluaġ liaim atá ann,” ar sé go niṁneaċ, “ní féadfaidís ḃeiṫ annseo fós, agus an ċaoi ar tasḃáin an Rí Séamus an ḃótar aduaiḋ dúinn-ne.”

Má ḃí aon ruḋ le ráḋ ag an oifigeaċ Sasanaċ leis sin, níor ḋuḃraḋ é, mar b' iúḋ isteaċ i láṫair an úrláir Toṁalltaċ Tréan ; agus má ḃí buile ar aon ḟear ariaṁ, ḃí buile ar mo ḋuine. Ḃí eoċair ṁór n-a ċiotóig aige, agus piostal n-a ḋeasóig, agus é ag béiciú, agus ḋream beag saiġdiúirí 'n-a ḋiaiḋ.

Ḃí sé n-a rí-rá sa seómra.

Nuair d'éisteaḋ leis sé an sgéal mór a ḃí ag Toṁalltaċ Tréan aċt go raiḃ an príosúnaċ éaluiġṫe ; gur taiḋḃse ḃí ann, gur eiriġ leis imṫeaċt agus é féin ag coinneál gárda ag an ḋoras ar feaḋ an aċair.

Ġoil an t-éalú ar an rí. Níor taitniġ Ḃrian Óg na néaċt leis ar aon tsórt cuma : fealltóir ḋó féin a ḃí ann cinnte, ṡíl sé ; duine ḋíoḃ siúḋ gur ṁó leó a dtír ná a rí. Ḃí ceapta aige an smaċt peileaṁnaċ a ċur air le ḋeáġsompla taḃairt ḋá leiṫéiḋ.

Ḃreaṫnuiġ an rí sgaṫaṁ beag ar Toṁalltaċ Tréan a ḃí ċoṁ corruiġṫe leis an ḃfairrge lá gaoiṫe móire.

“Sílim,” ar seisean, agus ḃí an tseanḟéaċaint searḃ n-a ġnúis, “sílim,” ar seisean, “gur mó a fuaṫ ar an ógánaċ, ná a ġean ar an maiġdin tugas ḋó i gcleaṁnas,” agus ḃí a ḋá ṡúil niṁneaċ sáiṫṫe aige i dToṁalltaċ Tréan.

Annsin laḃair sé arís ar nós urċair !

“Ar féaċ tú a' raiḃ an óigḃean ċeannḋána ġeallas duit éaluiġṫe freisin ?”

Dá mḃéaḋ gruaig ar a ċeann do straċfaḋ Toṁalltaċ Tréan as na fréaṁaċaiḃ í.

“Marar féaċ,” ars an Rí, “má rinne tú dearmaḋ ar an maiġdin, toisg an fuaṫ ḃí agat ar an óganaċ, ní ṡílim go nḋearna seisean a leiṫéiḋ de ḋearmaḋ,” agus ċuaiḋ sé sna triṫiḃ gáiriḋ cruaiḋ.

Ḃ'fíor do'n Rí é. Táinic sgéala isteaċ ar an láṫair

sin go raibh Isbéal imthighthe freisin. B'éigin breith ar Thomhalltach Tréan agus é chur faoi ghlas.

"Agus anois, a dhaoine uaisle," ars an Rí, "tá súil agam nach gcuirfear isteach ar mo sgéal arís: mar dubhras cheana, bhí an luchóg ag déanamh ar mo bhráthair Louis—"

Acht cuireadh isteach arís air.

"Sgéala do'n Rí ró-uasal agus do'n chuideachtain uile!" arsa teachtaire bhí ag an doras, "an long go rabhthas ag súil léithi, tá sí ag fanacht sa gcuan go bhfuighe an caiptín a chuid órduighthe ó Rí Séamus," agus chas sé ar a sháil agus d'imthigh.

"Buidheachas mór le Dia," ars an Rí, "gobhféadfaidh mé an tír uathbhásach mhallaighthe seo d'fhágáil fá dheoidh!"

Acht an rud adubhairt an Coirnéal Mistéal as ós íseal faoi na fiaclaibh, níor chluineadh é; dá mbéadh fios ag an sgéalaidhe seo é, ní móide go sgríobhfadh sé síos é, acht an oiread is do sgríobhfadh sé síos an rud adubhairt Seamus Stuart, Rí na hAlban agus na nOileán, Sasana, Éireann agus na Fraince nuair a fuair sé amach gur fuadaigh an t-ógánach go raibh sé ar tí a smachtaighthe, an t-each mear dubh thug slán ó Bhóinn é.

Bíonn an náire ann. . . . .

* * * *

Bhí an Rí Séamus, agus a mhuinntir féin, sa mbád beag leis an luing a bhí ar ancoire sa gcuan. Mara raibh an Rí as radharc, bhí sé as éisteacht.

Bhí dream beag d'oifigighibh an Airm Éireannaigh n-a seasamh ag ceann na céibhe ag breathnú uatha ar an mbád beag n-a raibh an Rí. Focal ní raibh ó aon duine, acht iad uile go léir ag déanamh a machtnaimh, de réir a ndúthchais agus a n-oileamhna.

D'éirigh an Coirnéal M·stéal amach as an dream beag oifigeach a bhí ann, agus do labhair go solamhanta :

"A dhaoine uaisle," ar seisean, "is ar son Rí Shasana do troideabhar cois Bóinne ; aon fear díobh atá sásta troid ar son na hÉireann feasta, cuireadh se a chlaidheamh i n-áirde."

Do sgal dá sgór claidheamh i solus na gréine.

"Dar ár gclaidhmhte, is ar son na hÉireann, agus ar son na hÉireann amháin a troidfeas sinn feasta," arsa gach oifigeach dá raibh ann.

Chonnaic an Rí Séamus claidhmhte na n-oifigeach nÉireannach ag deallramh faoi sholus na gréine, agus ba dhóigh leis gur le omós agus le dílseacht dhó féin bhíodar i n-áirde aca.

Bhain an Rí Séamus a hata de i n-omós do na fearaibh troid ar a shon.

Níor tugadh faoi deara marcach fir agus marcach mná ag déanamh ar an mbuidhin oifigeach go rabhadar sa láthair.

"Ar son na hÉireann, agus ar son na hÉireann amháin feasta," arsa Brian Óg na nÉacht, agus suas le n-a dheasóig nuair nach raibh aon chlaidheamh aige.

"Agus mara bhféadfaidh mise claidheamh oibriú i lár an chatha," arsa Isbéal álainn de Lása go cuthalach, "cá bhfios nach mbéinn i n-ann mo chion féin a dhéanamh, ar bhealach eile," agus do chroch sise suas a lámh ar nós a fir nuadhpósta.

Agus ní raibh oifigeach ann nach raibh cinnte dearbhtha dhí. Tuige nach mbéadh—bean bhí tar éis fear nach bhfaca sí, de'n chéad uair, acht aréir roimhe sin a phósadh—nach raibh n-a leithéid siúd gníomharta níos mó fós a dhéanamh ?

A Chríoch san

